

DOKTORI (PhD) ÉRTEKEZÉS TÉZISEI

GAZDAG ORSOLYA

GÖDÖLLŐ

2019

SZENT ISTVÁN EGYETEM

**KÜLÖNBÖZŐ GAZDÁLKODÁSI MÓDOK HATÁSÁNAK VIZSGÁLATA A
TALAJMIKROBA-KÖZÖSSÉGEK FUNKCIONÁLIS DIVERZITÁSÁRA**

GAZDAG ORSOLYA

GÖDÖLLŐ

2019

A doktori iskola

megnevezése: Szent István Egyetem Környezettudományi Doktori Iskola

tudományága: Környezettudomány

vezetője: Csákiné Dr. Michéli Erika

egyetemi tanár

SZIE, Mezőgazdaság- és Környezettudományi Kar

Környezettudományi Intézet

Talajtani és Agrokémiai Tanszék

Témavezetői: Imréné dr. Takács Tünde

tudományos főmunkatárs, PhD

Agrártudományi Kutatóközpont, Talajtani és Agrokémiai Intézet

Talajbiológiai Osztály

Dr. Szili-Kovács Tibor

tudományos főmunkatárs, osztályvezető, PhD

Agrártudományi Kutatóközpont, Talajtani és Agrokémiai Intézet

Talajbiológiai Osztály

.....
Az iskolavezető jóváhagyása

.....
A témavezető jóváhagyása

1. A MUNKA ELŐZMÉNYEI, A KITŰZÖTT CÉLOK

A talajmikroba-közösség kulcsfontosságú szerepet játszik az agrárökoszisztémák szolgálatában, melyek működőképessége meghatározza az egészséges élelmiszertermelés minőségi- és mennyiségi paramétereit (WILLIAMSON et al. 2011, van LEEUWEN et al. 2017). Az agrárökoszisztémák kialakításánál nagyon fontos tényező a megfelelő, területspecifikus gazdálkodási mód kiválasztása, mely hozzájárul a talajok egészségének és a talajtermékenységnek a fenntartásához (PETRIC et al. 2011).

A konvencionális gazdálkodás a produktivitásra és a mennyiségre, míg az organikus művelésmód a megtermelt élelmiszerek minőségének biztosítására törekszik. Az intenzív talajművelési rendszereket a mechanizált, specializált talajhasználat, a jelentős mennyiségű trágya-, növényvédőszer- és takarmányhasználat jellemez. Így az agrárökoszisztémák jelentős mértékben ezekkel terheltek.

Az irodalmi adatok bizonyítják, hogy az organikus gazdálkodási módok pozitív hatással vannak a talaj minőségére és termékenységére (pl.: talajtápanyagok feltáródása, endemikus-szimbiotikus talajmikroba-populációk diverzitása, enzimaktivitás), ezért napjainkban egyre nagyobb figyelmet kapnak, mint fenntartható mezőgazdasági rendszerek.

Hazánkban az utóbbi években egyre dinamikusabban nő az ökológiai művelés alá vont területek száma – azonban mind termőterület, mind pedig termelői arány tekintetében eltörpül a konvencionális művelés mellett –, ezért indokolt az ehhez kapcsolódó tudományos kutatási háttér biztosítása, kutatási eredményekre alapozott gyakorlat kialakítása (REEVE et al. 2016, GAZDAG et al. 2018).

A talajminőség és talajegészség meghatározására nincsenek standard módszerek. A talajmikroorganizmusok biomasszája, genetikai diverzitása, aktivitása és ezek talajtermékenységre gyakorolt hatása, valamint a stresszfaktorokra adott válaszok fontos tulajdonságok a talajminőség értékelése során.

Hazánkban alapvetően hiányoznak az eltérő talajtípusok és művelésmódok bevonásával végzett összehasonlító komplex mikrobiológiai vizsgálatok. A rendelkezésre álló szakirodalom többsége csak egy-egy talajra vonatkozóan mutatja be a különböző kezelések hatását, vagy több talajtípust hasonlít össze, de csak egy-egy mikrobiológiai jellemző figyelembevételével. A talajmikrobiológiai és talajfizikai, -kémiai paraméterek monitoring rendszerben való alkalmazásában az eredmények értelmezéséhez egy jól kalibrált referenciabázisra lenne szükség (SZILI-KOVÁCS et al. 2009).

A talajbiológiai indikátorváltozók kiválasztása kulcsfontosságú, ugyanakkor kritikus pontja a talajminőség értékelésének, mert a vizsgált talaj tulajdonságai, illetve a célok nagyban befolyásolják azt (NORTCLIFF 2002). Elterjedt az ún. csökkentett változókészlet (minimum data set (MDS)) (SZILI-KOVÁCS et al. 2011) alkalmazása a talajminőség kiértékelésében (SHUKLA et al. 2006, CHUN-JUAN et al. 2013).

Kutatásomban komplex módon, organikus és konvencionális gazdálkodási módból származó három talajtípuson egy kibővített MDS (extended minimum data set) megközelítéssel átfogó elemzést végeztem el a talajmikroba-közösségeken a klasszikus státusz- (főbb talajfizikai- és kémiai paraméterek) és funkcionális vizsgálatok alapján (genetikai- és funkcionális diverzitás, enzimaktivitás, respiráció).

A talajbaktérium-populációk az egészséges élelmiszertermelésben is hosszútávú hatásokkal bírnak, ezért kulcsfontosságú az eltérő gazdálkodási módokkal összefüggő (SCHLOTTER 2003, GARBISU et al. 2011, GAZDAG et al. 2019b) szakterületnek a kutatása.

A kutatás során az eltérő textúrával rendelkező talajtípusokat és gazdálkodási módokat (Karcag: agyagtalaj (organikus), agyagos-vályogtalaj (konvencionális), Martonvásár: vályogtalaj (organikus), vályogtalaj (konvencionális), Nyíregyháza: homokos-vályogtalaj (organikus), homoktalaj (konvencionális)) vizsgáltam, hogy milyen változást idéznek elő a talajbaktérium-közösségek diverzitásában, azok egymáshoz viszonyított arányában és a talajbaktérium-közösség összetételében.

A doktori kutatás fő célkitűzéseire alkalmazott multikritériumos elemzés a következő összetevőkből épül fel:

- 1. A kísérleti területek talajainak jellemzése főbb talajfizikai és -kémiai tulajdonságok alapján**
  - fizikai talajféleség
  - EC, pH_{H₂O}, nitrogénformák, humusz- és széntartalom
  - AL-oldható tápelemtartalmak, főbb mezo- és mikroelem tartalmak
- 2. A kísérleti területek talajainak funkcionális vizsgálatai**
  - Fluoreszcein-diacetát hidrolitikus-aktivitás (FDA)
  - Alaprespiráció (BRESP)
  - Mikrobiális biomassza (SIR)
  - Közösségi szintű fiziológiai mintázatelemzés (CLPP: MicroResp™)
  - Kitenyészhető mikrobaszámok (CFU)
- 3. A kísérleti területek talajainak molekuláris genetikai vizsgálatai**
  - talajból történő baktérium DNS-izolálás módszertani fejlesztése
  - PCR, nested-PCR optimalizációja
  - DGGE optimalizációja
  - szekvenálás
- 4. Az elemzésbe vont fenti teljesítmény jellemzők több szempontot egyszerre figyelembe vevő, multikritériumos komplex értékelése**
  - egytényezős varianciaanalízis (ANOVA)
  - Pearson-korreláció
  - rangsor-korreláció (SRD)

A jelen doktori értekezés gyakorlati célja, hogy a fenti multikritériumos elemzéssel a mennyiségi és minőségi információn túl egy átfogó elemzést kívánok nyújtani a talajmikrobaközösségek rizoszférában betöltött funkcióiról, teljesítménymutatóiról, az adott gazdálkodási mód fenntarthatóságáról. Ezen eredmények további vizsgálatok alapjait képezhetik. Segítséget nyújthatnak monitoring rendszerek számára indikátorok kiválasztásának tekintetében, melyek — műveléshatás alapján — talajok elkülönítésére alkalmasak.

2. ANYAG ÉS MÓDSZER

2.1. Mintavételi helyek bemutatása, mintavétel

A mintavételi területek kijelölésénél az egyik fő szempont a talajok különböző fizikai félesége, míg a másik az eltérő gazdálkodási mód (organikus és konvencionális) volt. A három jellegzetesen eltérő fizikai-féleségű talajt reprezentáló mintaterületünk Martonvásár, Karcag és Nyíregyháza területein található. A vizsgálatokba bevont talajminták a rizoszférából származtak. A talajmintavétel 2011-ben ősszel, 2012-ben tavasszal történt. A három területen egy organikus művelésű és egy konvencionális táblát mintáztam. A terület átlója mentén 10 méterenként, 0-20 cm-es talajmélységből vettem a talajmintákat, egy mintavételi területről 12 ismétlésben. A három területről összesen 144 talajmintát gyűjtöttem be a két év alatt. A talajmintákat a nagyobb növényi részek eltávolítása után 2 mm-es szitán átszitáltam, majd a fizikai és kémiai talajvizsgálatokig légszáraz állapotban tároltam. A mikrobiológiai vizsgálatokhoz a talajokat +4 °C-on, molekuláris elemzésekhez pedig -20 °C-on tároltam a mihamarabbi felhasználásig.

A minták talajfizikai vizsgálata alapján azok szemcseméret besorolása a textúraháromszög alapján:

- Karcag, organikus területe agyag talaj=AO
- Karcag, konvencionális területe agyagos vályogtalaj=AVK,
- Martonvásár, organikus területe vályogtalaj=VO,
- Martonvásár, konvencionális területe vályogtalaj=VK,
- Nyíregyháza, organikus terület vályogos homoktalaj=VHO,
- Nyíregyháza, konvencionális terület homoktalaj=HK.

2.1.1. Karcagi kísérleti terület

A talajmintavétel az OMTK Debreceni Egyetem Agrártudományi Központ Karcagi Kutatóintézet telephelyén történt. A mintázott konvencionális terület az OMTK 17, AI. 16. parcellája (5,67 ha) volt. A mintavétel évében cirok és őszibúza (2011) majd ismét őszibúza (2012) volt vetve a parcellákon. Az organikus művelésű területek esetében a minták az M1 tábláról (5,67 ha) származtak, ahol a mintavételkor somkóró (2011; *Melilotus*; Fabaceae) és köles (2012; *Panicum miliaceum*, Poaceae) volt a területen. A táblák GPS koordinátái: é. sz. 47° 16' 47'', k. h. 20° 53' 12''. A karcagi talaj nehézaggyag, agyagos vályog textúrájú, réti csernozjom (STEFANOVITS 1972), (WRB) (FAO 2015).

2.1.2. Martonvásári kísérleti terület

Az MTA Agrártudományi Kutatóközpont martonvásári tanúsított organikus tenyészkertjében 20 éve sem trágyázás, sem növényvédőszer alkalmazása nem történt (MIKÓ et al. 2014). A területen a talajmintavétel éveiben zöldborsót (2011; *Pisum sativum*; Fabaceae) és gabonát (2012), majd ősszel kalászosokat vetettek. Az organikus terület mellett helyezkednek el az üzemi művelési parcellák. Itt a mintavétel évében a területen tavaszi búzát (2011; *Triticum aestivum*; Poaceae) és kukoricát (2012; *Zea mays*; Poaceae) vetettek. A martonvásári talaj agyagos vályog textúrájú, mészlepedékes csernozjom (STEFANOVITS 1972), (WRB) (FAO 2015). Mindkét terület 0,5-0,5 hektáron terül el, melynek GPS koordinátái a következők: é. sz. 47° 18' 38'', k. h. 18° 46' 45''.

2.1.3. Nyíregyházi kísérleti terület

A Debreceni Egyetem Agrártudományi Központ Nyíregyházi Kutatóintézet üzemi területén helyezkedik el a Westsik-féle vetésforgó tartamkísérlet. A mintavételkor a 15. parcellából (é. sz. 47° 58' 42'', k. h. 21° 40' 52'') vettünk talajmintákat a domb aljától a domb tetejéig (6,70 ha). A mintavétel éveiben a területen rozst (*Secale cereale*, Poaceae) (2011) valamint rozst és szösös bükkönyt (*Vicia villosa*, Fabaceae) (2012) vetettek. A Nyíregyházi Kutatóintézet ökológiai gazdálkodású területéről a mintavétel a 16-os parcellából történt (14,9 ha) é. sz. 47° 58' 48'', k. h. 21° 40' 33'', ahol 2011-ben tönkölybúzát (*Triticum spelta*, Poaceae) és lucernát (*Medicago sativa*, Fabaceae), míg 2012-ben pohánkát (*Fagopyrum esculentum*, Polygonaceae) és borsót (*Pisum sativum*, Fabaceae) termesztettek. A nyíregyházi talaj humuszos homok (STEFANOVITS 1972), (WRB) (FAO 2015).

2.2. Státuszvizsgálatok

2.2.1. A talajok főbb fizikai és kémiai vizsgálata

A talajok fizikai-kémiai tulajdonságainak vizsgálata a Magyar Tudományos Akadémia Agrártudományi Kutatóközpont Talajtani és Agrokémiai Intézet Központi Laboratóriumában valósult meg. A talajnedvességet szárítószekrényes módszerrel (105 °C-on, súlyállandóságig) határoztuk meg. A talaj fizikai vizsgálatai során meghatároztuk azok szemcseméret eloszlását, ahol az agyag és a vályog frakciók meghatározása pipettázással, a homoktalajé pedig szitálással történt (MSZ 08-0205:1978) (BUZÁS et al. 1993). Az elektromos vezetőképesség (EC 2,5), 1:2,5 talaj:víz arányú szuszpenziójában (mS/cm), a pH_(H₂O) az MSZ 08-0206-2:0178 szabvány szerint lett mérve. A talaj KCl-oldható NH₄⁺-N (mg/kg)- és NO₃-N (mg/kg)-tartalmak meghatározását, az összes N (%) mennyiségét az MSZ 08-0458-80 szabvány szerint mértük meg (TYURIN 1937, BARANYAI et al. 1987). A humusztartalmat (%) TYURIN (1937) alapján mértük. Az AL (ammónium-laktát)-oldható Ca (m/m%), K₂O (mg/kg), Na (mg/kg), P₂O₅ (mg/kg) tartalmakat az MSZ 20135:1999 szabvány szerint határoztuk meg (EGNER et al. 1960). A talajminták mezo- és mikroelemtartalom-átlagainak mérése (Mg, B, Cu, Fe, Mn, S, Zn) Lakanen Erviö kioldással (LAKANEN és ERVIÖ 1971), induktívan kapcsolt plazma atomemissziós spektrométerrel (ULTIMA 2 ICP Optical Emission Spectrometer, Jobin Yvon Technology, HORIBA France SAS, Montpellier, Franciaország) az MSZ 21470-50:2006 szabvány szerint történt.

2.3. Funkcionális vizsgálatok

2.3.1. Tenyésztésen alapuló talaj-mikrobiológiai vizsgálatok, csíraszámbecslés

Valamennyi talajminta esetében tizedelő hígítási sorozatot készítettem (SZEGLI 1979, BORSODI 2018). Az egyes talajmikrobák kitenyésztéséhez az egyes hígítási tagokból végeztem el a kitenyésztést 3 ismétléssel (KÖDÖBÖCZ et al. 2013). A talajban élő *Bacillus* sp. és spórás baktériumot Nutrient agar (Merck Millipore, Németország) segítségével, a mikro-gombákat Bengál rózsza agaron (Merck Millipore, Németország), míg az aktinomiceteseket *Actinomyces* agar segítségével (HiMedia Laboratories, India) tenyésztettem ki. A kinőtt telepek leszámolása után a csíraszám (telepképző egységek, colony forming unit - CFU-k) becslését 1 g száraz talajra vonatkoztatva adtam meg.

2.3.2. Talaj enzimaktivitás vizsgálat (FDA)

A rizoszféra talajmintákban található mikroorganizmusok összes aktivitását fluoreszcenciadiacetát (FDA) hidrolízissel SCHNÜRER és ROSSWALL (1982), valamint az ADAM és DUNCAN (2001) módszerei szerint végeztem el kisebb módosítással (VILLÁNYI et al. 2006).

2.3.3. Talajrespirációs vizsgálatok

2.3.3.1. Alap és szubsztrát-indukált respiráció

A talajmintákban lévő talaj mikrobióta aktivitásának vizsgálatára alap (basal respiration-BRESP) és szubsztrát-indukált respiráció (substrate-induced respiration-SIR) elemzéseket hajtottam végre. Az egyes mintákból 3-3 párhuzamossal dolgoztam ($n=4$ /kezelés). Előkészítés után a talajmintákban 4 és 24 óra elteltével megmértem a termelődött CO_2 mennyiségét, majd kiszámoltam a CO_2 -képződés sebességét és az alaprespirációt ($\mu\text{g CO}_2\text{-C/g talaj/óra}$). Ugyanabból a talajmintából mértem meg a szubsztrát-indukált respirációt is 200-200 μl D-glükózoldat (Reanal Labor, Budapest) ($8 \text{ mg glükóz g}^{-1}$ talaj) hozzáadásával. A BRESP és a SIR során képződött CO_2 -ot gázkromatográf készülékkel mértem (GC 8000, Fisons, Rodano, Olaszország) (SZILIKOVÁCS és TÖRÖK, 2005) és a Clarity 4.0 szoftver (DataApex Ltd., Prága, Csehország) segítségével határoztam meg.

2.3.3.2. Mikrorespirációs mérés

A mikrorespirációs kísérlet során 23 szénforrást és kontrollként desztillált vizet használtam, az egyes mintákból 4-4 párhuzamossal ($n=4$ /kezelés) (ANANYEVA et al. 2008). Egy-egy szubsztrát plétenként 4 ismétlésben található meg. A szubsztrát oldatok pH-ját 5,00–7,34 közé állítottam be 1n NaOH vagy 1n HCl oldat hozzáadásával.

2.4. Tenyésztéstől független, mikrobiális közösség molekuláris vizsgálatok

2.4.1. Talajbaktérium nukleinsav-izolálás

A tavaszi talajmintákból mikroba DNS-t izoláltam a „Soil Microbe DNA MiniPrep Kit”-tel (Zymo Research, Irvine, USA). A kivont DNS koncentrációját ND 1000 NanoDrop™ spektrofotométer (Thermo Fisher Scientific, Wilmington, USA) segítségével mértem. A nukleinsav koncentráció meghatározásán túl ($\lambda=260 \text{ nm}$ -en vizsgálva) a kapott abszorbanciákból lemértem a huminsavakat ($\lambda=230 \text{ nm}$) és a fehérje ($\lambda=280 \text{ nm}$) szennyeződések (KÖDÖBÖCZ és MURÁNYI, 2012).

2.4.1.1. Talajbaktérium nukleinsav-izolálás módszertani fejlesztése

Az őszi és a tavaszi talajmintákból DNS-izolálást végeztem el a fenti kittel. A mennyiségi (koncentráció $\text{ng}/\mu\text{l}$) és minőségi (huminsav 260/230 nm, fehérje 260/280 nm) vizsgálatokat a ND 1000 NanoDrop™ spektrofotométerrel mértem. Ezzel célom volt megállapítani, hogy van-e szignifikáns különbség az egyes évszakok között a vizsgált paraméterek tekintetében. Azt feltételeztem, hogy a „Soil Microbe DNA MiniPrep Kit”-es (Zymo Research) talajból történő DNS feltárás hatékonyságát javítani lehet, melyhez négyféle rázatási módszert teszteltem. Célom volt a talajaggregátumok eredményesebb szétválása, a kivont DNS mennyiségi- és minőségi mutatóinak javítása. Az előkísérletem eredményeit alapul véve a leghatékonyabb évszakkal (tavaszi) és talajtípusokkal (VO) a DNS mennyiségi- és minőségi mutatóinak javítását különböző fizikai talajkezelési eljárásokkal fejlesztettem. Ehhez maximális fokozaton teszteltem a következő készülékeket, háromféle időtartalommal:

A) homogenizáló, FastPrep-24™, (mpbio™, Kuvait, Közel-Kelet, 90-250 V, 50-60 Hz, 1200 W, 1-60 másodperc, sebesség 4,0-6,5 fordulat/másodperc, 1, 3, 5 perc rázatási idő.

B) horizontális vortex, (Pulsing Vortex Mixers, VWR® International, Radnor, Pennsylvania, 120 V, 50-60 Hz, 3200 fordulat/perc), 1, 5, 10 perc rázatási idő.

C) sejtmalom, (Mini-Bead Beater-16 (MIDSCI), St. Louis, Amerika, 115 V, 60 Hz, 3450 fordulat/perc), 1, 3, 5 perc rázatási idő.

D) vortex, (ZX3 Vortex Mixer, VELP Scientifica, Inc., Bohemia, Egyesült Államok, 100-240 V, 50-60 Hz, 3000 fordulat/perc), 1, 5, 10 perc rázatási idő.

Majd a kísérletet megismételtem a leghatékonyabb rázatási időkkel az egyes rázatógépekre a másik két talajtípusra is (AO, VHO). A mérések során 5 párhuzamossal dolgoztam. A rázatást követően az egyes mintákkal a gyártó utasításait követve folytattam a DNS kivonást a fenti kittel. Majd a kapott DNS minőségi- és mennyiségi paramétereit a ND-1000 NanoDrop™ spektrofotométerrel és száloptikás mikroküvetével ellátott (Hellma TrayCell®, Dialab Kft., Budapest) spektrofotométer (Helios Beta, Thermo Spectronic, Thermo Fisher Scientific, Wilmington, USA) készülékkel mértem.

2.4.2. A talajmikroba DNS felszaporítása fészek (nested) - polimeráz láncreakcióval (PCR)

A tavaszi talajminták 16S rDNS génszakasz analízisére PCR-módszert végeztem. Az első PCR-reakcióban „külső” primerpárként (F203 α ; R1494) α -proteobaktériumokra specifikusat (nitrogénkötő-baktériumok kimutatása) alkalmaztam. A második PCR-reakcióban a „belső”, baktériumokra univerzális primerpárral (F984GC; R1378) történt a felszaporítás (GOMES et al. 2001). A fészek-PCR első amplifikációja ICYCLER Thermal Cycler készülékben (Bio-Rad Laboratories, Applied Biosystems, Foster, Kalifornia, USA) 25 μ l végtérfogatban történt. A kezdő denaturációt (95 °C, 4 perc) 30 ciklusban ismétlődő denaturáció (95 °C 30 másodperc), annealációs hőmérséklet (56 °C, 30 másodperc) és extenzió követett (72 °C, 1 perc), 72 °C-os, 10 perces végső extenzióval. A fészek-PCR második amplifikációja hasonló körülmények között történt, mint az első, F984GC; R1378 primerpárral (Biocenter Laboratóriumi szolgáltató Kft, Szeged), 53 °C-os annealációs hőmérséklettel, templátként az előző körben felszaporított PCR-terméket alkalmaztam. A DNS-ek elektroforézises elválasztásakor a kapott fragmentumok méretét DNS molekulatömeg markerrel (GeneRuler™ 1 kb Plus DNA Ladder, Thermo Scientific) határoztam meg. A vizsgált DNS-eket 1,5 %-os agaróz TAE gélben, 1xTAE (50x TAE Buffer (Tris-acetate-EDTA, Lonza, Belgium) futtatópuffer jelenlétében (GR Safe Nucleic Acid Gel Stain, 10000x) fluoreszcens festékkel tettem láthatóvá.

2.4.3. A talajmikroba *nifH* gén felszaporítása polimeráz láncreakcióval (PCR)

A tavaszi talajminták (kezelésenként n=4) mikrobáinak *nifH* génjét PCR-módszerrel mutattam ki. A PCR-reakcióban a *nifH* FOR és a *nifH* REV primerpárokat alkalmaztam, a nitrogénkötő-baktériumok detektálása céljából. A PCR-es amplifikáció 12,5 μ l végtérfogatban történt. A PCR-reakció hőprofilja megegyezett a korábban alkalmazott univerzális bakteriális primerekével. A *nifH* gén PCR-termék-elválasztás (457 bp) agaróz gélelektroforézissel történt.

2.4.4. Denaturáló gradiens gélelektroforézis (DGGE)

A DGGE (Denaturate Gradients Gel Electrophoresis - Denaturáló Gradiens Gélelektroforézis)-hez a nested-PCR-rel felszaporított 16S rRNS génszakaszt használtam fel, a

PCR-termékeket 7 %-os poliakrilamid gélben futtattam meg az INGENYphorU készülékben (Ingeny International, Hollandia), HYBAID PS 250 futtatóegységgel (Thermo Hybaid, USA).

A gél mintázatának kiértékeléséhez a TotalLab TL120 (TotalLab, Anglia) szoftvert alkalmaztam. UV-transzilluminátor fölött steril szikével kivágtam a gélből azokat a különálló elektroforetikus csíkokat, amik a mintázat alapján feltehetően egy-egy taxonnak feleltethetőek meg. Majd a 984GC forward és 1378 reverse primerek felhasználásával, PCR-módszerrel felszaporítottam és 1,5 %-os agaróz gélelektroforézissel ellenőriztem a PCR-termékek jelenlétét, minőségét.

2.4.5. Szekvenálás kapilláris elektroforézissel

A PCR-termékek szekvenciájának meghatározásához a Magyar Tudományos Akadémia Szegedi Biológiai Kutatóközpont Sanger-féle szekvenáló laboratórium szolgáltatásait vettük igénybe, ahol a kapilláris szekvenálást egy 8 kapillárisos, 3500-as szériájú Genetic Analyzer (Life Technologies) készülékkel végezték el.

2.5. Az adatok statisztikai értékelése

Az alap adatokat a Microsoft Office Excel 2016-os program segítségével értékeltem. A kiugró értékeket szelektáltam, majd a statisztikai elemzéshez az SPSS 25.0. (IBM Corp., Armonk, NY, USA) programot alkalmaztam. Az adatok kiértékelésénél a 95 %-os ($p \leq 0,05$) megbízhatósági szintet vettem alapul. Az adatok normalitását és szóráshomogenitását vizsgáltam a feltételvizsgálat során. A szóráshomogenitás elemzéséhez a Levenne-tesztet, a normalitás vizsgálatához a Shapiro-Wilk-tesztet alkalmaztam, majd egytényezős varianciaanalízist (ANOVA) használtam a kapott eredmények összevetésére. Szóráshomogenitás esetén az eltérő kezelések páronkénti összehasonlításánál (eltérő évszakok és gazdálkodási módok) Tukey HSD post hoc-tesztet, szórásinhomogenitás esetén pedig Games-Howell-tesztet végeztem el. A talajbaktérium nukleinsav-izolálás módszertani fejlesztéséhez a teljesítménymutatók több paramétert egyszerre figyelembe vevő komplex statisztikai értékeléshez az SRD szoftvert használtam.

A főbb talaj fizikai-, kémiai- és mikrobiológiai tulajdonságok közötti összefüggés jellemzését a Pearson-féle korrelációs együttható értékkel számítottam ki. A fenti paraméterekere a két évszak tekintetében multikritériumos összehasonlítást végeztem az ún. RV koefficiens segítségével.

3. EREDMÉNYEK

3.1. Státusz vizsgálatok eredményei

3.1.1. Elektromos vezetőképesség

Az EC értéken belül szignifikáns különbséget mutattam ki az évszakok közt (évszak: $F(1;125)=63,3$; $p\leq 0,001$), a talajtípusok/gazdálkodási módok közt (talaj: $F(1;125)=112$; $p\leq 0,001$) és a talajtípusok/gazdálkodási módok és az évszak interakciója között (talaj*évszak $F(1;125)=22,8$; $p\leq 0,001$). 2011 őszén a legnagyobb EC értékekkel az AVK talaj ($0,418\pm 0,128$ mS/cm), a legkisebbel a HK ($0,057\pm 0,014$ mS/cm) rendelkezett. 2012 tavaszán a legnagyobb EC értéket a VK szolgáltatta ($0,258\pm 0,038$ mS/cm), míg a legkisebb megegyezett az őszi HK esetével ($0,027\pm 0,006$ mS/cm).

3.1.2. pH_{H_2O} -értékek

A összesített pH_{H_2O} -értékek esetében az évszakok közt (évszak: $F(1;129)=1,16$; $p=0,284$) valamint a talajtípusok/gazdálkodási módok és az évszak interakciója között nem találtam szignifikáns eltérést (talaj*évszak: $F(1;129)=1,57$; $p=0,170$), ezzel szemben a talajtípusok/gazdálkodási módoknál igen (talaj: $F(1;129)=282$; $p\leq 0,001$). 2011 őszén a legmagasabb pH_{H_2O} -értéket az VK talajtípus adta ($7,85\pm 0,12$), a legalacsonyabbat pedig a HK ($5,45\pm 0,24$). 2012 tavaszán a legmagasabb pH_{H_2O} -értéket az VO talajtípusnál ($7,93\pm 0,14$), a legalacsonyabbat az őszihez hasonlóan a HK-nál detektáltam ($5,40\pm 0,11$).

3.1.3. N-formák, humusz- és széntartalom

Az összesített NH_4^+ -N értékeknél szignifikáns eltérést mutattam ki az évszakok közt (évszak: $F(1;123)=31,7$; $p\leq 0,001$), a talajtípusok/gazdálkodási módoknál (talaj: $F(1;123)=22,6$; $p\leq 0,001$) és a talajtípusok/gazdálkodási módok az évszak interakciója között (talaj*évszak: $F(1;123)=10,3$; $p\leq 0,001$). 2011 őszén a legnagyobb NH_4^+ -N értéket az AVK talaj ($5,33\pm 2,23$ mg/kg), míg a legalacsonyabbat a HK adta ($2,06\pm 1,25$ mg/kg). Tavasszal a legmagasabbat az őszi évszakkal megegyezően az AVK esetében detektáltam, amely a többihez képest kiugróan magas értéket mutatott ($15,9\pm 8,9$ mg/kg, a legalacsonyabb értéket a VHO-nál mértem ($2,54\pm 0,91$ mg/kg).

A NO_3^- -N adatoknál is szignifikáns eltérést mutattam ki az évszakok közt (évszak: $F(1;129)=70,9$; $p\leq 0,001$), a talajtípusok/gazdálkodási módoknál (talaj: $F(1;129)=17,9$; $p\leq 0,001$) és a talajtípusok/gazdálkodási módok az évszak interakciója között (talaj*évszak: $F(1;129)=22,0$; $p\leq 0,001$). Összel a legmagasabb értéket a VO talajtípusnál mutattam ki ($34,4\pm 19,2$ mg/kg), ehhez képest a legalacsonyabbat az AO esetében ($7,05\pm 1,87$ mg/kg). Tavasszal a legnagyobbat az VK ($40,2\pm 17,9$ mg/kg), a legkisebbet a HK-nál mértem ($1,19\pm 0,44$ mg/kg).

Az összes nitrogént tekintve a két évszak között szignifikáns eltérést tapasztaltam (évszak: $F(1;131)=16,5$; $p\leq 0,001$) és a talajtípusok/gazdálkodási módoknál (talaj: $F(1;131)=961$; $p\leq 0,001$), ellenben a talajtípusok/gazdálkodási módok és az évszak interakciója között nem volt eltérés (talaj*évszak: $F(1;131)=2,20$; $p=0,058$). A 2011-es őszi legnagyobb összes nitrogén-értéket az AO talajnál mértem ($0,219\pm 0,009$ %), a legkisebbet pedig a HK-nál ($0,059\pm 0,005$ %). A 2012-es tavaszi értékek is hasonló trendet mutattak, mivel a legmagasabb érték szintén az AO-nál ($0,207\pm 0,006$ %), míg a legalacsonyabb ugyancsak a HK esetében ($0,045\pm 0,016$ %) volt.

Az összesített humusztartalmak esetében az évszakok (évszak: $F(1;132)=0,615$; $p=0,434$) közt nem, ellenben az eltérő talajtípusok/gazdálkodási módok (talaj: $F(1;132)=915$; $p\leq 0,001$) és a talajtípusok/gazdálkodási módok és az évszak interakciója között (talaj*évszak: $F(1;132)=2,32$; $p\leq 0,001$) szignifikáns eltérés mutatkozott. Az őszi humusz értékeknél az AO talaj szolgáltatta a legmagasabb értéket ($4,07\pm 0,30$ %), a VHO a legalacsonyabbat ($0,905\pm 0,240$ %). A tavaszi tendencia szinte ezzel megegyezett, az AO ($4,04\pm 0,17$ %) és a HK ($0,717\pm 0,130$ %) volt a két szélsőérték.

A széntartalmaknál az évszakok (évszak: $F(1;131)=0,247$; $p=0,620$) közt nem, viszont az eltérő talajtípusok/gazdálkodási módok (talaj: $F(1;131)=1003$; $p\leq 0,001$) és a talajtípusok/gazdálkodási módok és az évszak interakciója között (talaj*évszak: $F(1;131)=2,79$; $p\leq 0,001$) szignifikáns eltérést detektáltam. Ősszel a legmagasabb széntartalmat az AO ($2,32\pm 0,11$ %), a legalacsonyabbat a VHO ($0,525\pm 0,137$ %) produkálta. Ehhez képest hasonló tendenciát észleltem tavasszal is, az AO ($2,34\pm 0,10$ %) és a HK ($0,415\pm 0,076$ %) esetében.

Az összes nitrogén-, humusz- és a széntartalmak az agyagos talajtól a homokig csökkenő tendenciát mutatnak.

3.1.4. AL-oldható elemtartalmak (Ca, Na, P_2O_5 , K_2O)

Az AL-Ca értékek szerint a különböző évszakok (évszak: $F(1;101)=0,015$; $p=0,903$) és a talajtípusok/gazdálkodási módok és az évszak interakciója között (talaj*évszak: $F(1;101)=0,094$; $p=0,993$) szignifikáns eltérés nem, ellenben a talajtípusok/gazdálkodási módoknál (talaj: $F(1;101)=122$; $p\leq 0,001$) megfigyelhető volt. Ősszel a legmagasabb érték a VO esetében mutatkozott meg (16790 ± 5521 mg/kg), a legalacsonyabb pedig a HK-nál (317 ± 49), ehhez hasonlóan alakult tavasszal is a két érték: VO (16295 ± 5219 mg/kg), HK (317 ± 49 mg/kg).

Az AL-Na értékeket tekintve az eltérő évszakok (évszak: $F(1;115)=39,8$; $p\leq 0,001$) és a talajtípusok/gazdálkodási módoknál (talaj: $F(1;115)=193$; $p\leq 0,001$), valamint a talajtípusok/gazdálkodási módok és az évszak interakciója között (talaj*évszak: $F(1;115)=2,44$; $p\leq 0,001$) szignifikáns eltéréseket mutattam ki. A 2011-es őszi minták közül az AO-nál mértem a legnagyobb AL-Na értéket ($52,5\pm 14,6$ mg/kg), a legalacsonyabbat a HK szolgáltatta ($8,16\pm 1,83$ mg/kg). Tavasszal ugyanaz a tendencia volt megfigyelhető az AO ($53,2\pm 13,0$ mg/kg) és a HK ($2,28\pm 1,03$ mg/kg) átlagok tekintetében. Mind a két évszakban az AO esetében jelentősen magasabb értékeket mértem a többi érték átlagához képest.

Az AL- P_2O_5 értékek esetében a talajtípusoknál/gazdálkodási módoknál (talaj: $F(5;112)=543$; $p\leq 0,001$) szignifikáns eltérést tapasztaltam, viszont az évszakok (évszak: $F(1;112)=1,17$; $p=0,280$), és a talajtípusok/gazdálkodási módok és az évszak interakciója között (talaj*évszak: $F(5;112)=1,96$; $p=0,089$) nem detektáltam ilyen különbséget. Mind a két évszak legmagasabb értékeit a VO talaj adta, ősszel (594 ± 49 mg/kg) is és tavasszal (610 ± 51 mg/kg) is. A legalacsonyabb értékeket egységesen az AO talajokhoz tartoztak, (őszi: $75,9\pm 18,9$ mg/kg), (tavasz: $68,6\pm 15,7$ mg/kg).

Az összesített AL- K_2O -nál szignifikáns különbséget mutattam ki a talajtípusok/gazdálkodási módok (talaj: $F(5;122)=211$; $p\leq 0,001$) és a talajtípusok/gazdálkodási módok és az évszak interakciója között (talaj*évszak: $F(5;122)=16,7$; $p\leq 0,001$), az évszakok esetében szignifikáns eltérést nem tapasztaltam ($F(1;122)=3,93$; $p=0,051$). Az őszi tendencia alapján a legmagasabb értéket a VO talajnál (540 ± 74 mg/kg), ezzel szemben a legalacsonyabbat pedig a VHO talajnál detektáltam (167 ± 62 mg/kg). Az őszi értékek szinte megegyeztek a tavasszal (tavasz: VK 655 ± 64 mg/kg; VHO 163 ± 29 mg/kg).

3.2. Funkcionális vizsgálatok eredményei

3.2.1. Tenyésztésen alapuló talajmikrobiológiai csíraszámok

Az *Actinomycetes* csíraszámokat tekintve szignifikáns eltéréseket találtam az évszakok (évszak: $F(1;128)=252$; $p\leq 0,001$) a talajtípusok/gazdálkodási módok (talaj: $F(1;128)=91,7$; $p\leq 0,001$), valamint a talajtípusok/gazdálkodási módok és az évszak interakciója között (talaj*évszak: $F(1;128)=15,2$; $p\leq 0,001$). Ősszel a legmagasabb csíraszám értékeket az AVK talajmintában ($7,91\pm 0,23$ logCFU/g száraz talaj), míg a legalacsonyabbat a HK esetében mértem ($6,39\pm 0,20$ logCFU/g száraz talaj). Tavasszal viszont a maximális értéket a VO ($8,39\pm 0,16$ logCFU/g száraz talaj), a minimumot a VHO prezentálta ($7,33\pm 0,26$ logCFU/g száraz talaj).

A *Bacillus* sp. csíraszámok tekintetében szignifikáns különbséget találtam az évszakok (évszak: $F(1;99)=15,2$; $p\leq 0,001$) a talajtípusok/gazdálkodási módok (talaj: $F(1;99)=48,6$; $p\leq 0,001$), valamint a talajtípusok/gazdálkodási módok és az évszak interakciója között (talaj*évszak: $F(1;99)=19,7$; $p\leq 0,001$). A HK talaj esetében 1 g talajra vonatkoztatva ősszel és tavasszal is 10^4 csíraszámot detektáltam. A tavaszi esetében a mért $n=2$ adat, nem alkalmas statisztikai elemzésre, így a két év statisztikailag nem összevethető. Az alacsony csíraszám valószínűsíthető oka a savanyú, tápanyagszegény homoktalaj. Az őszi adatok ($n=7$) tekintetében megállapítást nyert, hogy az egyes talaj*gazdálkodási mód közt nem, viszont az eltérő talajok közt szignifikáns eltérés volt tapasztalható ($p\leq 0,001$). Az őszi periódusban a legmagasabb értéket a VO talaj szolgáltatta ($4,41\pm 0,18$ logCFU/g száraz talaj), a legalacsonyabbat pedig az AO ($4,08\pm 0,18$ logCFU/g száraz talaj), míg tavasszal a maximális érték a VHO-hoz ($4,80\pm 0,40$ logCFU/g száraz talaj), a minimum pedig – az ősziével megegyező – az AO-hoz tartozott ($3,41\pm 0,32$ logCFU/g száraz talaj).

A Bengal Rose táptalajon detektált mikrogomba CFU-k esetében az előzőekhez hasonlóan szintén szignifikáns eltéréseket tapasztaltam az évszakok (évszak: $F(1;132)=143$; $p\leq 0,001$) a talajtípusok/gazdálkodási módok (talaj: $F(1;132)=106$; $p\leq 0,001$), valamint a talajtípusok/gazdálkodási módok és az évszak interakciója közt (talaj*évszak: $F(1;132)=24,0$; $p\leq 0,001$). Az őszi évszakban a legmagasabb csíraszám értékeket az AO és az AVK együttesen prezentálta ($5,64\pm 0,15/0,36$ logCFU/g száraz talaj), ehhez képest a legalacsonyabbat a VHO adta ($4,27\pm 0,24$ logCFU/g száraz talaj). Tavasszal a VO talaj esetén mértem a maximális értéket ($5,70\pm 0,13$ logCFU/g száraz talaj), a minimumot pedig az ősziével megegyező VHO mutatta ($4,85\pm 0,27$ logCFU/g száraz talaj).

A fentiekhez hasonlóan a spórásoknál is szignifikáns különbséget detektáltam az évszakok (évszak: $F(1;120)=10,0$; $p\leq 0,001$) a talajtípusok/gazdálkodási módok (talaj: $F(1;120)=141$; $p\leq 0,001$), valamint a talajtípusok/gazdálkodási módok és az évszak interakciója közt (talaj*évszak: $F(1;120)=78,9$; $p\leq 0,001$). 2011 őszén a legjelentősebb csíraszám értékeket az AO szolgáltatja ($6,51\pm 0,12$ logCFU/g száraz talaj), míg a legalacsonyabbakat a VHO ($4,30\pm 0,27$ logCFU/g száraz talaj). Ehhez képest a tavaszi évszakban a tendencia következőképpen alakult: max.: VO $5,52\pm 0,10$ logCFU/g száraz talaj, min.: HK $4,45\pm 0,30$ logCFU/g száraz talaj).

A tavaszi mintavétel eredményei tendenciájukat tekintve megegyeznek az őszi mintavétel eredményeivel, de értékükben minden esetben szignifikáns eltérés tapasztalható.

3.2.2. Talaj enzimaktivitás vizsgálat (FDA)

Az FDA értékek tekintetében szignifikáns eltérést az évszakoknál (évszak: $F(1;127)=0,013$; $p=0,908$) nem mutattam ki, viszont a talajtípusok/gazdálkodási módok (talaj: $F(1;127)=77,2$; $p\leq 0,001$), a talajtípusok/gazdálkodási módok és az évszak interakciója között (talaj*évszak: $F(1;127)=13,3$; $p\leq 0,001$) igen. A két évszakban ugyanaz a talajtípus és gazdálkodási mód (AO) adta a legnagyobb (max.: őszi: $96,3\pm 28,5$ $\mu\text{gFl/g talaj/óra}$; tavasz: $59,2\pm 23,4$ $\mu\text{gFl/g talaj/óra}$) és a legkisebb (VHO) értékeket (min.: őszi: $11,1\pm 5,4$ $\mu\text{gFl/g talaj/óra}$; tavasz: $13,8\pm 6,5$ $\mu\text{gFl/g talaj/óra}$).

3.2.3. Talajrespirációs vizsgálatok

3.2.3.1. Alap- és szubsztrát-indukált respiráció

Az összesített BRESP értékek tekintetében szignifikáns eltérést tapasztaltam az évszakok (évszak: $F(1;34)=135$; $p\leq 0,001$) a talajtípusok/gazdálkodási módok (talaj: $F(1;34)=4,05$; $p\leq 0,001$), a talajtípusok/gazdálkodási módok és az évszak interakciója között (talaj*évszak: $F(1;34)=3,41$; $p\leq 0,001$). Ősszel a legmagasabb BRESP értéket az AVK ($0,330\pm 0,163$ $\mu\text{g CO}_2\text{-C/g talaj/óra}$) és a legalacsonyabbat a VK talaj adta ($0,044\pm 0,007$ $\mu\text{g CO}_2\text{-C/g talaj/óra}$). Tavasszal az értékek szignifikánsan nagyobbak voltak (max.: VO $0,814\pm 0,202$ $\mu\text{g CO}_2\text{-C/g talaj/óra}$; min.: VK $0,448\pm 0,133$ $\mu\text{g CO}_2\text{-C/g talaj/óra}$).

A SIR értékek esetében a BRESP-pel megegyezően szignifikáns eltérést tapasztaltam az évszakok (évszak: $F(1;36)=134$; $p\leq 0,001$) a talajtípusok/gazdálkodási módok (talaj: $F(1;36)=147$; $p\leq 0,001$), a talajtípusok/gazdálkodási módok és az évszak interakciója között (talaj*évszak: $F(1;36)=21,3$; $p\leq 0,001$). Az őszi legmagasabb SIR értéket az AO talaj adta ($6,46\pm 0,39$ $\mu\text{g CO}_2\text{-C/g talaj/óra}$), ehhez képest pedig a legalacsonyabbat a VHO mutatta ($0,45\pm 0,14$ $\mu\text{g CO}_2\text{-C/g talaj/óra}$) értékkel. Tavasszal a legnagyobb SIR aktivitást a VO talaj adta ($7,74\pm 1,05$ $\mu\text{g CO}_2\text{-C/g talaj/óra}$), a legalacsonyabb értéket pedig az őszi megegyező VHO talaj ($1,81\pm 0,40$ $\mu\text{g CO}_2\text{-C/g talaj/óra}$).

3.2.3.2. Mikrorespirációs eredmények

A vizsgált 23 szubsztrát összesített katabolikus aktivitása közül a citrát szolgáltatta mind a két évszagnál a legmagasabb értékeket, míg a lizin a legalacsonyabbat. A citrát eredmények tükrében szignifikáns eltérést tapasztaltam a talajtípusok/gazdálkodási módoknál (talaj: $F(1;36)=4,51$; $p\leq 0,001$), ellenben az évszakok (évszak: $F(1;36)=0,957$; $p=0,334$) és a talajtípusok/gazdálkodási módok és az évszak interakciója között (talaj*évszak: $F(1;36)=1,11$; $p=0,369$) között nem detektáltam ilyen eltérést. Ősszel a legnagyobb citrátra adott katabolikus aktivitás választ az AVK talaj adta ($1,84\pm 0,21$ $\mu\text{g CO}_2\text{-C/g talaj/óra}$), míg a legalacsonyabbat a VO nyújtotta ($0,985\pm 0,550$ $\mu\text{g CO}_2\text{-C/g talaj/óra}$). Tavasszal nagyobb aktivitás detektáltam, ami nem volt szignifikáns. A legnagyobb értéket az AO-nál mértem ($2,01\pm 0,31$ $\mu\text{g CO}_2\text{-C/g talaj/óra}$), ezzel ellentétben a legalacsonyabbat az őszi megegyező módon a VO szolgáltatta ($1,13\pm 0,32$ $\mu\text{g CO}_2\text{-C/g talaj/óra}$).

A lizinre adott katabolikus válasz esetében szignifikáns eltérést tapasztaltam az évszakok (évszak: $F(1;36)=50,5$; $p\leq 0,001$) a talajtípusok/gazdálkodási módok (talaj: $F(1;36)=11,5$; $p\leq 0,001$), és a talajtípusok/gazdálkodási módok és az évszak interakciója közt (talaj*évszak: $F(1;36)=3,37$; $p\leq 0,001$). Az őszi folyamán a HK talaj mutatta a legnagyobb katabolikus aktivitást

($0,708 \pm 0,035$ $\mu\text{g CO}_2\text{-C/g talaj/óra}$), ezzel szemben a legalacsonyabb értéket pedig az AO nyújtotta ($0,345 \pm 0,137$ $\mu\text{g CO}_2\text{-C/g talaj/óra}$). Ehhez képest a tavaszi időszakban a legnagyobb aktivitással a VHO rendelkezett ($0,501 \pm 0,033$ $\mu\text{g CO}_2\text{-C/g talaj/óra}$) és a legalacsonyabbal az AO, az őszevel egyező módon ($0,309 \pm 0,032$ $\mu\text{g CO}_2\text{-C/g talaj/óra}$).

3.3. A főbb talajfizikai, -kémiai és -mikrobiológiai paraméterek közti összefüggések

A főbb talajfizikai, -kémiai és -mikrobiológiai paraméterek közti összefüggés-jellemzés a Pearson-féle korrelációs együttható értékkel történt. Ősszel a legerősebb szignifikáns összefüggést ($r=0,937$) (ref.: nagyon erős korreláció tartomány $r=0,80-1,00$) a szerves szén (%) és a SIR ($\mu\text{g CO}_2\text{-C/g talaj/óra}$), valamint a humusztartalom (%) és a SIR ($\mu\text{g CO}_2\text{-C/g talaj/óra}$) közt volt. Ez a tendencia annak köszönhető, hogy a humusztartalom a szerves szén értékből lett kalkulálva, ezt mutatja a köztük lévő korreláció is ($r=0,999$). Míg a sorban a leggyengébb korrelációt ($r=-0,514$) (ref.: közepes korreláció tartomány $r=0,40-0,59$) a $\text{pH}_{\text{H}_2\text{O}}$ és a citrát szubsztrát-katabolikus aktivitása ($\mu\text{g CO}_2\text{-C/g talaj/óra}$) közt tapasztaltam.

Tavasszal a legerősebb korreláció a $\text{pH}_{\text{H}_2\text{O}}$ és az AL-Na (mg/kg) közt mutatkozott ($r=0,871$) (ref.: nagyon erős korreláció tartomány $r=0,80-1,00$). Ehhez szemben a legalacsonyabb szignifikáns összefüggést a BRESP ($\mu\text{g CO}_2\text{-C/g talaj/óra}$) és a citrát szubsztrát-katabolikus aktivitása ($\mu\text{g CO}_2\text{-C/g talaj/óra}$) között detektáltam ($r=-0,462$) (ref.: közepes korreláció tartomány $r=0,40-0,59$).

A fenti paraméterekre az ún. RV koefficiens segítségével multikritériumos összehasonlítást végeztem el az őszi (A mátrix) és a tavaszi (B mátrix) évszakokra. Eredményül azt kaptam, hogy a két évszak (mátrix) változók közti korrelációs hasonlósága szignifikáns ($p < 0,001$).

3.4. Tenyésztéstől független talajmikrobiális-közösség diverzitása

3.4.1. Talajbaktérium nukleinsav-izolálás mennyiségi- és minőségi paraméterei

A DNS koncentráció tekintetében elmondható, hogy az évszakok (évszak: $F(1;130)=9,84$; $p \leq 0,001$), a talajtípusok/gazdálkodási módok (talaj: $F(1;130)=3,44$; $p \leq 0,001$) közt szignifikáns eltérést mértem, míg a talajtípusok/gazdálkodási módok és az évszak interakciója közt nem (talaj*évszak: $F(1;130)=2,24$; $p=0,054$). Az őszi időszakban a legmagasabb nukleinsav koncentráció a HK talajhoz társult ($28,4 \pm 8,4$ ng/ μl), ehhez képest a legalacsonyabb értéket a VK szolgáltatja ($20,7 \pm 3,6$ ng/ μl) értékkel. Tavasszal viszont a legjobb eredmény a VO-nál volt detektálható ($34,3 \pm 11,1$ ng/ μl), a minimum pedig az AO esetében volt mérhető ($24,5 \pm 3,8$ ng/ μl).

A fehérjetartalom esetében megállapítható, hogy az évszakok (évszak: $F(1;132)=25,7$; $p \leq 0,001$) és a talajtípusok/gazdálkodási módok (talaj: $F(1;132)=3,58$; $p \leq 0,001$) közt szignifikáns eltérést mutattam ki, ezzel szemben a talajtípusok/gazdálkodási módok és az évszak interakciója között nem (talaj*évszak: $F(1;132)=1,15$; $p=0,336$). Ősszel a legtisztább fehérjetartalmú minta a VO-nál mutatkozott ($1,23 \pm 0,09$ 260/280 nm, ref.: $> 1,8$; 260/280 nm), a legszennyezettebbet az AO esetében detektáltam ($1,08 \pm 0,10$ 260/280 nm). A tavaszi periódus során az őszihez hasonlóan a VO adta a legtisztább értéket ($1,11 \pm 0,14$ 260/280 nm), míg a legszennyezettebbet a VK ($0,992 \pm 0,101$ 260/280 nm) nyújtotta.

A huminsavnál látható, hogy az évszakok (évszak: $F(1;132)=0,646$; $p=0,423$) közt nem, viszont a talajtípusok/gazdálkodási módok (talaj: $F(1;132)=10,3$; $p \leq 0,001$) és a talajtípusok/gazdálkodási módok és az évszak interakciója között szignifikáns eltérést mértem (talaj*évszak: $F(1;132)=2,73$; $p \leq 0,001$). A két évszakban detektált legtisztább és

legszennyezettebb talajok megegyeztek (ősz: max.: VO $0,793\pm 0,330$ 260/230 nm (ref.: >2 260/230 nm)); min.: VK $0,493\pm 0,088$ 260/230 nm; tavasz: max.: VO $0,663\pm 0,096$ 260/230 nm, min.: VK $0,549\pm 0,057$ 260/230 nm).

Összességében a tavaszi VO talaj rendelkezett a legnagyobb DNS koncentrációval, melyhez a mindkét évszakban mért legjobb fehérje- és huminsav-mutatók tartoztak. Illetve a legalacsonyabb nukleinsav koncentrációhoz (összesen a VK $20,7\pm 3,6$ ng/ μ l) a legszennyezettebb fehérje- (ősz AO $1,08$ 260/280 nm) és huminsav-értékek (ősz VK $0,493\pm 0,088$ 260/230 nm) köthetők.

3.4.1.1. Két évszakos DNS-izolálás mennyiségi- és minőségi paramétereinek több szempontot egyszerre figyelembe vevő komplex kiértékelése

A vizsgált két évszak DNS-mutatói alapján létrehoztam az elméletileg legjobban teljesítő talajtípust és művelésmódot az SRD statisztikai módszer segítségével. A kapott DNS-izolálási módszer hatékonysági rangsor alapján az egyes évszakok és talajminták nukleinsav-mutatói csoportokba sorolhatók. A legjobb DNS-kihozatalt a VO és az AO adta, a második leghatékonyabb csoportot a VK, AVK és a VHO alkotta, míg a legkevésbé hatékony a HK volt.

3.4.1.2. Talajbaktérium nukleinsav-izolálás módszertani fejlesztése

Az SRD-elemzés tükrében a VO talajtípus teljesített a legjobban a nukleinsav mennyiségi- és minőségi paraméterek esetében, ezért erre a talajmintára alapozva végeztem el egy módszertani fejlesztést, mely a mennyiségi- és minőségi mutatók javítására irányult a DNS-izolálás során. A DNS mennyiségi- és minőségi mutatói a VO talajtípuson heterogén tendenciát mutat, attól függően, hogy melyik a leghatékonyabb és a legkevésbé hatékony a 3-féle rázatási időtartam, a 4-féle rázatóberendezés és a 2-féle spektrofotométer szerint.

A legsikeresebb rázatást a sejtmalom készülék szolgáltatta, 3 perces rázatási idővel, ennél mind a nukleinsav koncentráció (TrayCell® mikroküvetével mért $51,5\pm 23,0$ ng/ μ l), mind a minőségi paraméterek (NanoDrop™-el detektált huminsav-érték $0,638\pm 0,021$ 260/230 nm; (NanoDrop™) fehérjetartalom $1,20\pm 0,04$ 260/280 nm) is a legjobbnak bizonyultak.

Ezzel szemben a legalacsonyabb értékeket a Pulsing Vortex rázató berendezés eredményezte az 5 perces időtartalommal (TrayCell® mikroküvetével mért: DNS koncentráció $10,8\pm 3,5$ ng/ μ l; huminsavtartalom $0,140\pm 0,035$ 260/230 nm; detektált fehérje-érték $0,586\pm 0,080$ 260/280 nm).

Kibővítettem a kísérletet 3-féle talajtípusra (AO, VHO, VO). A 4-féle rázatóberendezés ugyanaz volt (BB, FP, PV, ZX), ahol TrayCell® mikroküvetta és NanoDrop™ spektrofotométerrel teszteltem a paramétereket, hogy melyik talajtípus a leghatékonyabb. Rázatási időtartalomnak a korábban mért leghatékonyabb percek/rázatógépet tekintettem.

Az összesített legmagasabb DNS koncentrációt a 10 perces rázatással végzett vortex adta VHO talajon ($64,5\pm 14,2$ ng/ μ l) TrayCell® spektrofotométerrel mérve, míg a legalacsonyabbat a Pulsing Vortex 1 perces rázatása mutatta az AO talajon ($7,58\pm 2,03$ ng/ μ l) NanoDrop™ készülékkel mérve.

Az összesített huminsavtartalom a következőképpen alakult, a FastPrep rázatókészülék 5 perces homogenizálással NanoDrop™ készülékkel mérve eredményezte a VHO talaj esetében a legtisztább értéket ($1,77\pm 0,34$ 260/230 nm), ehhez képest a legalacsonyabbat pedig a Pulsing Vortex adta VO talajon 1 perccel (TrayCell® mikroküvetével mérve) $0,164\pm 0,011$ 260/230 nm.

A legtisztább fehérjetartalmat az összesítő értékelés alapján az 5 perces AO talaj adta NanoDrop™ készülékkel mérve ($1,64\pm 0,52$ 260/280 nm), míg a legalacsonyabb értéket a Pulsing Vortex eredményezte 1 perces rázatás során TrayCell® mikroküvetével mérve ($0,652\pm 0,127$ 260/280 nm).

Szignifikáns eltérés mutatkozott az egyes talajtípusok izolált nukleinsav paramétereinek között az egyes spektrofotométereket alkalmazva. Ez alól teljes kivételt a NanoDrop™ készülékkel mért fehérjetartalmak jelentettek, ahol szignifikáns eltérés nem mutatkozott.

3.4.1.3. A talaj DNS-izolálási módszertan nukleinsav mennyiségi- és minőségi mutatóinak több szempontot egyszerre figyelembe vevő komplex kiértékelése

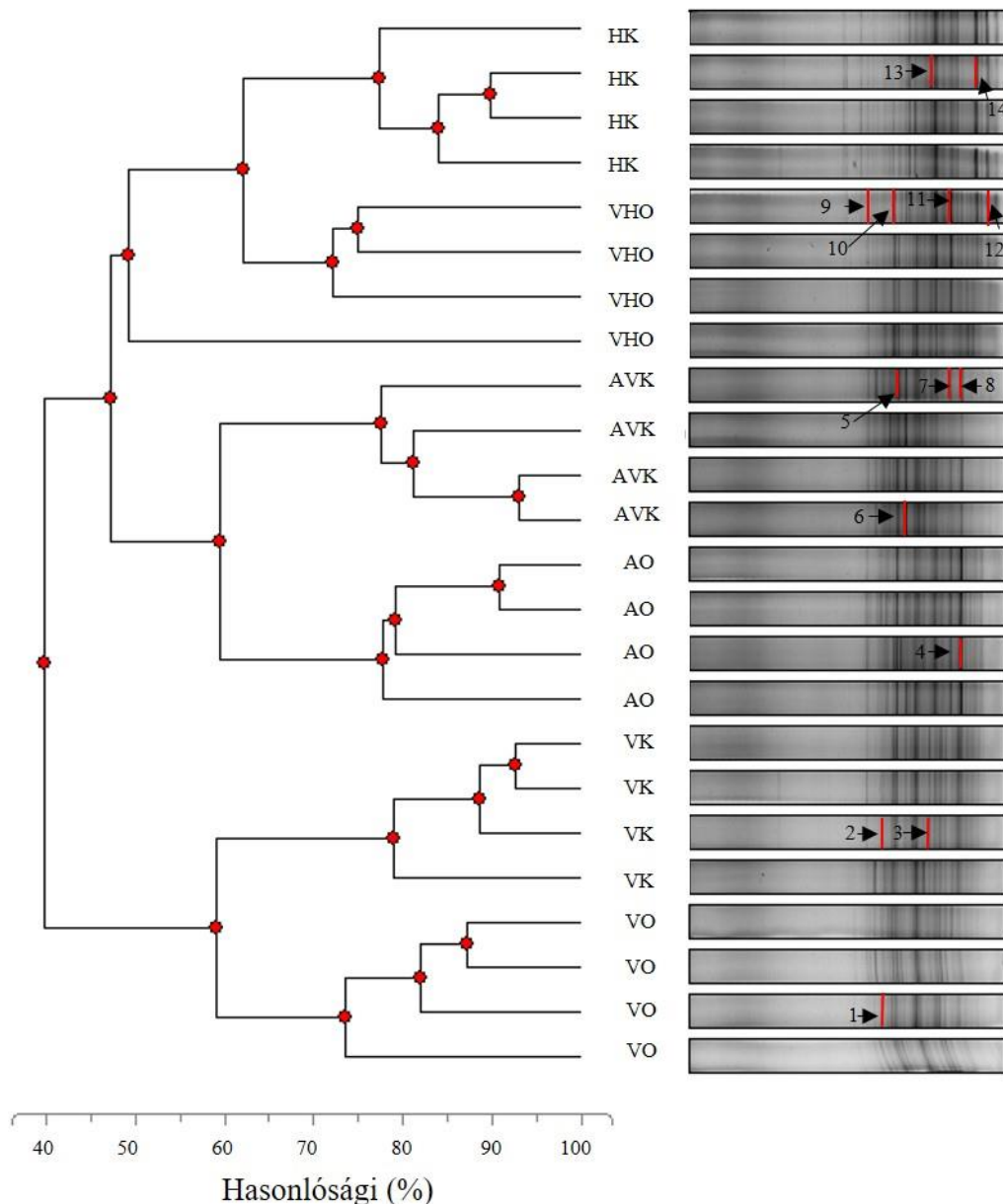
A talajbaktérium nukleinsav-izolálás módszertani fejlesztés adataira korrelációs elemzést hajtottam végre. A vizsgált különféle rázóberendezések, a rázóidőtartamok, a talajtípusok teljesítményei és DNS-mutatói alapján létrehoztam az elméletileg legjobban teljesítő módszert, az SRD statisztikai módszerrel. A legjobb rázóberendezések: a 10 perces vortexes rázás AO és VHO talajjal. A második leghatékonyabb csoportot a 10 perces vortexes rázás nyújtotta VO talajon, a 3 perces sejtmalom AO talajon és az 1 perces Pulsing Vortex AO és VHO talajokon, a legkevésbé hatékony pedig az 5 perces vortex rázás volt VO talajon.

3.4.2. Talajmikrobiális-közösség kimutatása PCR- és nested-PCR reakcióval

A talajbaktériumokat nested-PCR-rel (univerzális és α -proteobaktérium) mutattam ki, a várt 500 bp-os PCR-termékeket kaptam a tavaszi mintákra. A nifH gének esetében a keresett 457 bp-os terméket kaptam a fenti mintákra.

3.4.3. Denaturáló gradiens gélelektroforézis (DGGE)

A DGGE gélmintázat alapján az α -proteobaktérium-közösségek elkülönülést mutatnak az eltérő talajtípus és a kétféle gazdálkodási mód alapján (**1. ábra**). Az első csoportot (40 % hasonlóság) a vályogtalajok, míg a másodikat (47 %) az agyag és a homoktalajok szolgáltatják. A legkisebb heterogenitással a vályog talaj rendelkezett, míg a legnagyobb a VHO talaj. Az organikus és a konvencionális talajok közösségalkotói eltérő csoportokba különülnek 60-65 %-os hasonlósági szinten. A DGGE sávmintázatot tekintve a bakteriális diverzitási indexek egymástól szignifikánsan nem különböztek (H' $p=0,252$, E' $p=0,498$). De ennek ellenére a konvencionális gazdálkodású talajok rendelkeztek a legnagyobb bakteriális diverzitással, szemben az organikus talajjal. A legdiverzebb talajtípussal a HK talaj rendelkezett ($H'=2,82$; $E=0,89$; $R=23$). A legkisebb diverzitást az AO adta ($H'=2,46$; $E=0,87$; $R=17$), azonban az AVK ennél magasabb értéket mutatott ($H'=2,65$; $E=0,87$; $R=20$). A vályog talaj közepes diverzitás indexekkel rendelkezett a VK-ra ($H'=2,68$; $E=0,89$; $R=19$) és a VO-ra ($H'=2,59$; $E=0,87$; $R=19$).

Megj.: O=organikus gazdálkodási mód, K=konvencionális gazdálkodási mód, A=agyagtalaj (Karcag), AV=agyagos vályogtalaj (Karcag), V=vályogtalaj (Martonvásár), VH=vályogos homoktalaj (Nyíregyháza), H=homoktalaj (Nyíregyháza).

1. ábra. Talajbaktérium-közösség dendrogram ábrája DGGE elválasztást követően

3.4.4. Szekvenálási eredmények

A DGGE sávmintázat közül összesen tizennégy jól elkülönülő erős sáv lett szekvenáltatva és kiértékelve. Megerősítést nyert, hogy a 16S rRNS génszakaszának szekvenációja alapján az azonosított legközelebbi rokon baktériumok mindegyike az α -proteobaktérium osztály képviselői közé tartozik. A kapott 16S rRNS szekvenciák az adatbázisban lévő ismert baktériumokkal $\geq 95,78$ %-os hasonlósági szinten egyezést mutattak. Ezek közül hat DGGE sávot faj szinten azonosítottam CHUN et al. (2018) által meghatározott 98,7 %-os határérték alapján (**1. táblázat**) (*Pseudovibrio denitrificans* (VO); *Devosia* sp., *Ancylobacter rudongensis* (VK); *Deviosa insulae* (AVK); *Rhizobium* sp. (HK) az NCBI adatbázissal. 98,7 % alatt pedig a következő baktériumokat

azonosítottam be az NCBI adatbázisban szereplő legközelebbi rokon baktériumokkal: *Azospirillum* sp. (AO), *Devosia lucknowensis*, *Azospirillum* sp., *Devosia* sp. (AVK), *Mesorhizobium* sp., *Rhizobium leguminosarum* (VHO). A VHO talajból két izolátumot rend szinten detektáltam: *Rhizobiales* és *Rhodospirillales*.

1. táblázat: A DGGE sávmintázatból izolált 16S rRNS génszakasz szekvenciájának alapján azonosított legközelebbi rokon baktériumok

Minta	sáv	Legközelebbi rokon baktérium	Hasonlóság (%)	Élőhely	Azonosító
VO	1	<i>Pseudovibrio denitrificans</i>	99	Tengeri szivacs	JF281743
VK	2	<i>Devosia</i> sp.	99	Erdőtalan rizoszféra	KC464823
	3	<i>Ancylobacter rudongensis</i>	99,51	<i>Spartina anglica</i> gyökere	AY056830
AO	4	<i>Azospirillum</i> sp.	95,78	Talaj	KT619165.1
AVK	5	<i>Devosia lucknowensis</i>	96	Talaj	NR132697.1
	6	<i>Devosia insulae</i>	99,52	Talaj	EF012357
	8	<i>Azospirillum</i> sp.	97,41	Talaj	JF340293.1
VHO	9	<i>Mesorhizobium</i> sp.	96	Gyökérgümő ^I	KJ000995
	10	<i>Rhizobium leguminosarum</i>	96	Talaj	GU201843.1
	11	<i>Rhizobiales</i>	96,07	Talaj	AB257851.1
HK	13	<i>Rhizobium</i> sp.	99	Gyökérgümő ^{II}	KX097067
AVK	7	<i>Devosia</i> sp.	98	Talaj	FN600566.2
VHO	12	<i>Rhodospirillales</i>	98	Talaj	MG722008.1
HK	14	<i>Rhizobium</i> sp.	99	Gyökérgümő ^{II}	KX097067.1

Megj.: O=organikus gazdálkodási mód, K=konvencionális gazdálkodási mód, A=agyagtalaj (Karcag), AV=agyagos vályogtalaj (Karcag), V=vályogtalaj (Martonvásár), VH=vályogos homoktalaj (Nyíregyháza), H=homoktalaj (Nyíregyháza). Hasonlóság (%)=megegyező bázisok száma/a teljes átfedő szekvencia hossza. ^I=*Rhynchosia aurea*, ^{II}=*Trifolium* sp.

4. ÚJ TUDOMÁNYOS EREDMÉNYEK

1. Értékezésemben komplex módon elsőként vizsgáltam három hazai talajtípus (Karcag – agyag-, agyagos vályogtalaj; Martonvásár – vályogtalaj; Nyíregyháza – homoktalaj) organikus és konvencionális gazdálkodású tartamkísérletein a talajmikroba-közösség összetételét és működőképességét klasszikus státusz- és funkcionális vizsgálatokkal, figyelembe véve a szezonális hatásokat is, melynek keretében multikritériumos referenciabázist hoztam létre.

2. Kísérleteimben szignifikánsan nagyobb ($p \leq 0,05$) értékeket detektáltam az organikus talajgazdálkodásnál a konvencionálishoz képest az eltérő talajtípusok és művelési módok tekintetében a főbb talajkémiai és mikrobiológiai paramétereknél: összes nitrogén (%), humusztartalom (%), ammónium-laktát-oldható Ca-tartalom (mg/kg), fluoreszcens diacetát hidrolízis ($\mu\text{gFl/g talaj/óra}$), a kitenyészhető *Bacillus* sp., mikrogomba, spórás baktérium csíraszámok ($\log\text{CFU/g száraz talaj}$), szubsztrát-indukált respiráció-érték ($\mu\text{g CO}_2\text{-C/g talaj/óra}$), mikrorespiráció (MicroResp^{TM}) ($\mu\text{g CO}_2\text{-C/g talaj/óra}$) és a főbb mezo- és mikroelemek esetében (Mg, B, Cu, Zn (mg/kg)). Ezáltal bebizonyítottam, hogy az organikus művelésmód pozitív hatással bír a talajminőségre és a termékenységre, így közvetett módon a talajmikroba aktivitásra és a közösségalkotók számára.

(GAZDAG et al. *Microbes and Environments*, 34 (3) 234-243. p., IF=2,47, Q1)

3. Módszertani fejlesztést végeztem a talajspecifikus DNS-izolálás során a kivont DNS mennyiségi és minőségi paramétereinek javítására. Elsőként elemeztem a fent nevezett DNS-kivonásra vonatkozóan teljesítménymutatókat, több szempontot egyszerre figyelembe vevő komplex értékeléssel (SRD – rangszám különbségek összege). A talajtípus/rázatókészülék/rázatási idő kombinációjában a 10 perces vortexes rázatás bizonyult a leghatékonyabbnak az organikus agyag- és homokos vályogtalaj esetében.

4. A fenti talajok jellemzésére az általam alkalmazott indikátorok érzékenysége tekintetében jelentős különbségek adódtak. A talajok mikrobaközösségeinek funkcionális vizsgálatai jól detektálják a gazdálkodási mód okozta változásokat, – különös tekintettel a mikrorespirációs (MicroResp^{TM}) eljárásra – az organikus és konvencionális gazdálkodású talajok között, a mikrobaközösségek lebontó aktivitásának mintázat-elemzése alapján.

(GAZDAG et al. *Microbes and Environments*, 34 (3) 234-243. p., IF=2,47, Q1)

5. A vizsgált talajokban jelenlévő α -proteobaktérium-közösségek molekuláris ujjlenyomat módszerrel (DGGE) történő vizsgálatai alapján igazoltam, hogy az organikus és a konvencionális talajok közösségalkotói eltérő csoportokba különülnek (60-65 % hasonlósági szinten). A 16S rRNS génszakaszok szekvenciaelemzése alapján, az azonosított legközelebbi rokon baktériumok mindegyike az α -proteobaktérium osztály képviselői közé tartozott. A kimutatott baktériumok közül hatot sikerült faj szinten is azonosítanom a CHUN et al. (2018) által meghatározott 98,7 %-os 16S rDNS hasonlósági határérték alapján (*Pseudovibrio denitrificans* (VO); *Devosia* sp.,

Ancylobacter rudongensis (VK); *Deviosa insulae* (AVK); *Rhizobium* sp. (HK). Megállapítottam, hogy az eltérő talajtípus és a növényzet jelentősebb hatással bírt az α -proteobaktérium közösségek összetételére/struktúrájára, mint az eltérő gazdálkodási módok.

(GAZDAG et al. Acta Agriculturae Scandinavica, 69 (2), 147-154. p., IF=0,81, Q2)

5. KÖVETKEZTETÉSEK ÉS JAVASLATOK

A különböző talajtípusok és gazdálkodási módok főbb talajkémiai paramétereit a talajokra vonatkoztatott ellátottsági kategóriákhoz viszonyítva azt láthatjuk, hogy a talajok sótartalom szerint a nem sós kategóriába (max.: $0,418 \pm 0,128$ mS/cm, min.: $0,027 \pm 0,006$ mS/cm) (< 2 mS/cm; $< 0,1$ %) tartoznak. Ez a haszonnövények fejlődését nem gátolja, az öntözővíz nem okoz káros sófelhalmozódást a vizsgált talajokban (KÁTAI 2011).

A $\text{pH}_{\text{H}_2\text{O}}$ -értékek intervallumát tekintve a savanyútól (HK), a gyengén savanyún (VHO), a semlegesén át (AVK) a gyengén lúgos tartományig (AO, VK) mozogtak (KÁTAI, 2011) az alábbi intervallumon belül (max.: tavaszi VO talaj $7,93 \pm 0,14$; min.: tavasz HK $5,40 \pm 0,11$). A vizsgált pH-értékek többsége szignifikánsan nagyobb volt az organikus talajok javára, azonban az értékek még a talajbaktériumok számára az optimális határértékeken belül voltak (JEFFERY et al. 2010). Az egyes kezelések pH- értéke változatlan volt a két évszakban. Az évszakok és a talajtípusok/kezelésmódok és az évszak interakciója között nem detektáltam szignifikáns eltérést, ezzel szemben az egyes évszakokon belül a talajtípusok/kezelésmódoknál igen. A konvencionális területeken kimutatott alacsonyabb pH-értékek a műtrágyák savanyító hatásának tudhatók be (GAZDAG et al. 2019a).

A kapott nitrogén eredmények a megfelelően kialakított vetésforgóknak köszönhetőek, mivel az AO és a VK kivételével mindegyik kísérleti területen pillangós növényt termesztettek, a belőlük származó nitrogénformák lassabban táródtak fel, ezzel folyamatos nitrogénellátást biztosítottak a termesztett növények számára, ami kielégítette a vetésforgó növényeinek nitrogénszükségletét. A konvencionális területeken mért alacsonyabb humusz-értékek valószínű oka a limitált szervesanyagtartalom, mert ezeken a parcellákon nem volt zöldtrágyázás. Ebből kifolyólag kevesebb szervesanyag-dekompozíció ment végbe, ami csökkent mennyiségű nitrogén/humusz ellátást eredményezett a mikrobák számára (BIRKHOFER et al. 2008).

Szakirodalmi adatok alapján elmondható, hogy a pH, a szerves széntartalom, az össznitrogén és a nitrogénformák tekintetében más kutatócsoport is szignifikánsan nagyobb értékeket detektált a dolgozatomban vizsgált nyíregyházi VHO talajon a HK-hoz képest (DEMETER et al. 2018). Megerősítést nyert, hogy az organikus gazdálkodási mód pozitív hatással bír a talajminőségre és a termékenységre, ezáltal közvetett módon a talajmikroba aktivitásra és a közösségalkotók számára. Mind a két évszakban az össznitrogén-, humusz- és a szén-értékek az agyagos talajtól a vályogon át a homokig csökkenő tendenciát mutatnak.

A talajok NPK ellátottsági határtekeit a MÉM NAK (1979) alapján határoztam meg, mely alapján jó nitrogén-ellátottság besorolást kapott az AO, AVK, VO és a VK. Ehhez képest gyenge nitrogén-ellátottsággal jellemezhető a VHO, közepessel pedig a HK terület. A foszfor-ellátottság tekintetében igen jó ellátottsággal rendelkezik az AVK, VO, VK és a HK terület, jó besorolással jellemezhető a VHO talaj, míg közepessel az AO bír. A vizsgált talajok kálium-ellátottságát tekintve megállapítottam, hogy mindkét évszakban túlzott ellátottság jellemzi a VO és a VK (csak a tavaszi), igen jó besorolást kapott a VK (csak az őszi) és a HK, jó ellátottsággal rendelkezik az AVK és a VHO, míg közepessel az AO jellemezhető.

A mikrobiológiai eredmények az organikus gazdálkodás talajmikrobákra gyakorolt kedvező hatásáról tanúskodnak. A szervesanyaglebontó, spóráképző mikrobák képesek a kedvezőtlen környezeti körülményekhez alkalmazkodni, spóraszámuk mindkét területen alacsony értéket mutatott. A fonalas gombák viszont már az összetett szervesanyagok lebontásában töltenek be fontos szerepet. Ezek élő csíraszama szignifikánsan nagyobb volt az organikus területeken a konvencionálishoz viszonyítva, míg az aktinomicéták (korábban sugárgombák) a humifikációs folyamatokban töltenek be kulcsfontosságú szerepet. A legtöbb alacsony csíraszám a savas

homoktalajnál jelentkezett, mely valószínűleg az alacsony pH-érték gátló hatásának köszönhető, mivel csökkent a mikrobiális aktivitás (SAHOO et al. 2010). Értéküket tekintve azonban a tavaszi mintavételből kitenyésztett csíraszámok nagyságrendileg nagyobbak az ősziéknél (mivel az őszi mintavételből származó mikrobák egy nyugvó állapottal, míg a tavasziak aktívabb szakasszal jellemezhetők).

A vályogtalajon az organikus gazdálkodási mód hatására szignifikánsan ($p \leq 0,05$) növekszik a talajmikrobák száma (CFU) és aktivitása (FDA, respiráció), a nagyobb számú és aktívabb mikrobiális közösség a talajok meghatározó elemeként járulhatnak hozzá az ökológiai egyensúly fenntartásához.

A respirációs értékekről elmondható, hogy a BRESP a vizsgált talajok mindegyikénél nagyságrendileg alacsonyabb értékeket adott, mint a SIR. A vizsgált rizoszféra mintákban lévő talajbaktérium-közösség metabolikus potenciálja hozzáadott glükózzal jelentősen aktivizálható volt. Általánosságban elmondható, hogy a tavaszi értékek mind a BRESP, mind pedig a SIR tekintetében szignifikánsan nagyobbak voltak, kivéve az AO talajt, ahol az őszi SIR-érték szignifikánsan nagyobb volt a tavaszinál. A BRESP- és a SIR-értékek egymáshoz viszonyított értékei 4-12-szeres nagyságrendi eltérést mutatnak a SIR javára.

A mikrorespirációs vizsgálat során kapott összesített katabolikus-aktivitás arról ad információt, hogy a vizsgált 23 szubsztrát közül a citrát szolgáltatta mindkét évszaknál a legmagasabb értékeket, ahol csak a talajtípusok esetében volt szignifikáns eltérés. A többi szubsztrát tekintetében a következőknél detektáltam szignifikáns eltérést: az egyes évszakok esetében (arginin, 3,4-dihidroxi-benzoészav, mio-inozitol, mannóz), a talajtípusok/kezelésmódok, az évszakok interakciója között (glükóz, mannóz, Na-szukcinát), valamint a talajtípus/kezelésmódoknál (alanin, arginin, aszparagin-monohidrát, 3,4-dihidroxi-benzoészav, fruktóz).

Következésképpen a SIR-technika hatékonyabbnak bizonyult, ellenben a Mikroresp^{TM}-technika esetén a 23 szubsztrát-indukált aktivitás alapján átfogóbb képet kapunk a mikrobiális közösség aktivitásáról és mintázatáról. A szubsztrátok sokfélesége a mikrobaközösség tagjainak számára nagyobb lehetőséggel szolgál potenciális tápanyagok tekintetében.

Kísérleteimmel igazoltam, hogy szignifikánsan nagyobb ($p \leq 0,05$) értékeket mutat az organikus gazdálkodási mód a konvencionálishoz képest az eltérő évszakok, talajtípusok és gazdálkodási módok tekintetében a főbb talajkémiai- és mikrobiológiai paramétereknél: összN (%), humusztartalom (%), AL-Ca-tartalom (mg/kg), FDA ($\mu\text{gFl/g talaj/óra}$), a kitenyészthető baktérium, mikrogomba, spórás baktérium csíraszámok ($\log\text{CFU/g száraz talaj}$), SIR-érték ($\mu\text{g CO}_2\text{-C/g talaj/óra}$), MicroResp^{TM} ($\mu\text{g CO}_2\text{-C/g talaj/óra}$) és a főbb mezo- és mikroelemek esetében (Mg, B, Cu, Zn (mg/kg)).

Ezáltal az irodalmi adatokat megerősítve eredményeimmel bebizonyítottam, hogy az organikus gazdálkodás pozitív hatással bír a talajminőségre és a termékenységre, ezáltal a talajmikroba-aktivitásra és a közösségalkotók számára. Tendenciáját tekintve mindkét évszakban a karcagi agyagos (organikus), agyagos-vályog (konvencionális) és a martonvásári vályog talajnál (organikus és konvencionális) detektáltam magasabb értékeket, szemben a nyíregyházi homokos vályog (organikus) és homoktalajjal (konvencionális).

Eredményeim szakirodalmi adatokkal alátámasztva igazolták azt a tényt, hogy az általam vizsgált kezelések közül az organikus gazdálkodás (tavasz) fenntarthatóbb, szemben a konvencionális kezeléssel. Hiszen az itt detektált nagyobb mikrobiális aktivitás jobb talajminőséget, hatékonyabb tápanyagkörforgást és a haszonnövények megfelelőbb növekedését biztosítja (GE et al. 2013, CREAMER et al. 2016). KÁTAI (2011) szerint az ökológiai területekre jellemző a nagyobb mikrobiális biomassza (MARTÍNEZ-GARCÍA et al. 2018) és az intenzívebb talajlégzés. A megnövekedett enzimaktivitás és ATP-tartalom magyarázhatja azt a tényt, hogy az

ökológiai gazdálkodási módnál az alacsony felvehető foszfortartalom ellenére nincs foszforhiány, mivel ezen talajok nagyobb mikrobiológiailag kötött foszforkészlettel bírnak, ezáltal nagyobb a szerves foszfor mineralizációs potenciáljuk.

Összességében a funkcionális mérésen alapuló mikrobiológiai vizsgálatok jól detektálják a gazdálkodási mód okozta változásokat a talajmikrobiota működőképességére. A funkcionális vizsgálatok eredményei nagyobb érzékenységet mutatnak a gazdálkodási mód hatásának tekintetében, mint a mikrobiota-közösség összetételét jellemző paraméterek. A funkcionális elemzések közül nagyobb indikációs érzékenységgük van azoknak a vizsgálatoknak, amelyek a mikrobaközösség működőképességét átfogóan jellemzik, úgy mint az FDA – összes enzimaktivitás (baktériumok, gombák, algák), MicroResp^{TM} – 23 szubsztrát (cukrok, aminosavak és fehérjék) katabolikus aktivitása – lehetőséget adva nagyobb számú mikrobiális taxon működésének indukálására.

A kitenyésztéses eljárásokkal nem lehet kimutatni a mikrobiális közösségen belül esetlegesen lejátszódó közösségi szintű átalakulásokat. Ez is alátámasztja korábban ismertett molekuláris vizsgálati módszerek bevezetésének és fejlesztésének szükségességét.

A talaj DNS-kivonás és a ráépülő mikrobiális-közösségi analízis módszertanának az adott ökológiai körülményekhez való adaptálása elengedhetetlen az ökológiai gazdálkodás kutatási hátterének megalapozásához. Multikritériumos módszertani fejlesztéssel a talajból történő DNS-izolálást, a kapott nukleinsav mennyiségi- és minőségi paramétereit javítottam. Eredményeim szerint a vályogtalajból (organikus gazdálkodási mód, tavaszi mintavétel) izolált minta adta a legerősebb nukleinsav kihozatalt (DNS koncentráció: $34,3 \pm 11,1$ ng/ μ l; fehérjetartalom: $1,11 \pm 0,14$ 260/280 nm, (ref.: $>1,8$; 260/280 nm); huminsavtartalom: $0,663 \pm 0,096$ 260/230 nm (ref.: >2 ; 260/230 nm)) a többi talajtípushoz képest ($p \leq 0,05$).

Elsőként elemeztem a nukleinsav teljesítménymutatókat több szempontot egyszerre figyelembe vevő komplex értékeléssel (SRD-rangszám különbségek összege) a talajtípus/rázatókészülék/rázatási idő kombinációjában. A 10 perces vortexes rázatás bizonyult a leghatékonyabbnak az organikus agyag- és homokos vályogtalaj esetében.

A fenti területen elsőként mutattam ki, hogy a genetikai közösségi ujjlenyomat a talajtípus és a gazdálkodási mód szerint elkülönülő csoportokra oszlik. A talajból történő DNS-kivonást követő szekvenálás eredményeként a fenti területeken elsőként detektáltam az α -proteobaktériumok kimutatására alkalmazott specifikus primerpár segítségével a következő baktériumokat: *Pseudovibrio denitrificans* (vályogtalajon, organikus gazdálkodás mellett, Martonvásár), *Devosia* sp., *Ancylobacter rudongensis* (vályogtalajon konvencionális gazdálkodás mellett, Martonvásár), *Mesorhizobium* sp. (homokos vályogtalajon organikus gazdálkodás mellett, Nyíregyháza), *Rhizobium* sp. (homoktalajon konvencionális gazdálkodás mellett, Nyíregyháza), ezek mindegyike a nitrogénkörforgalom kulcsindikátorai. Ezek a baktériumfajok fontos szerepet töltenek be a szervesanyag-dekompozícióban és a nitrogén- mineralizációban. A nitrogénkötő baktériumok jelenlétét a *nifH* gén kimutatásával is igazoltam. Habár a diverzitási indexek közt nem volt szignifikáns különbség, ennek ellenére a legnagyobb diverzitási indexet (H' =Shannon-Wiener-diverzitás index; E=eveness egyenletesség; R=richness index) a konvencionális művelésű homoktalajnál (Nyíregyháza) ($H'=2,82$; E=0,89; R=23) és az organikus eredetű homokos vályogtalajnál (Nyíregyháza) ($H'=2,78$; E=0,86; R=25) detektáltam. Ezzel szemben a legkisebb diverzitást az organikus vályogtalaj (Karcag) adta ($H'=2,46$; E=0,87; R=17), melyek azonban szignifikáns módon nem mutatott eltérést a másik kettő talajtípustól.

Összességében a jelen doktori értekezés felhívja a figyelmet arra, hogy a fenti multikritériumos elemzés nélkülözhetetlen a talajmikroba-közösségek rizoszférában betöltött szerepének (funkciók, teljesítménymutatók), illetve az adott gazdálkodási mód fenntarthatóságának mélyreható megismerésében. A fentiek fontos referencia adatokat szolgáltathatnak a talajminőség, talajtermékenység értékelésében, valamint a degradációs

folyamatok indikálásában. Továbbá a sokszempontos elemzés rávilágít arra is, hogy a talajok mikrobiális közösségének jellemzésére használt mutatók érzékenységében jelentős eltérések lehetnek és a változások detektálására elengedhetetlen a megfelelően érzékeny indikátorok kiválasztása, együttes alkalmazása. A doktori munkám során alkalmazott funkcionális vizsgálatok tekintetében - tudomásom szerint hazánkban egyedül az Agrártudományi Kutatóközpont Talajtani és Agrokémiai Intézetben alkalmazott – a mikrorespirációs (MicroResp^{TM}) módszer alkalmas a mikrobaközösségek lebontó aktivitásának mintázata alapján az organikus és konvencionális gazdálkodású területek elkülönítésére.

Jelen doktori értekezéssel szeretném a Magyarországi Talajvédelmi Információs és Monitoring Rendszer (TIM) figyelmét felhívni arra, hogy fontolja meg a mikrobiális vizsgálatok körét kulcsindikátorokra specifikus mutatókkal és funkcionális diverzitásvizsgálattal is kibővíteni. Javasolom a TIM által is alkalmazott CO₂-termelés mérés kibővítését MicroResp^{TM} módszerrel az alábbi paraméterek mellett:

- mintavétel: tavaszi évszakban (a talajbaktériumok aktivitása miatt)
- 0-25 cm talajmélység (rizoszféra vizsgálata)
- organikus és konvencionális gazdálkodási módok monitorozása esetében 3 évente is elegendő lenne az analízis, annak érdekében, hogy a gazdálkodási mód mikroba-közösségre kifejtett hatása kimutatható legyen

6. FELHASZNÁLT IRODALOM

- 1) ADAM, G., DUNCAN, H. (2001): Development of a sensitive and rapid method for the measurement of total microbial activity using fluorescein diacetate (FDA) in a range of soils. *Soil Biology and Biochemistry*, 33 (7-8) 943–951. p.
doi: 10.1016/S0038-0717(00)00244-3
- 2) ANANYEVA, N. D., SUSYAN, E. A., CHERNOVA, O. V., WIRTH, S. (2008): Microbial respiration activities of soils from different climatic regions of European Russia. *European Journal of Soil Biology*, 44 (2) 147–157. p.
doi: 10.1016/j.ejsobi.2007.05.002
- 3) BARANYAI, F., FEKETE, A., KOVÁCS, I. (1987): A magyarországi talajtápanyag-vizsgálatok eredményei. Budapest: Mezőgazdasági Kiadó. 189 p.
- 4) BIRKHOFER, K., BEZEMER, T. M., BLOEM, J., BONKOWSKI, M., CHRISTENSEN, S., DUBOIS, D., EKELUND, F., FLIEßBACH, A., GUNST, L., HEDLUND, K., MÄDER, P., MIKOLA, J., ROBIN, C., SETÄLÄ, H., TATIN-FROUX, F., VAN der PUTTEN, W. H., SCHEU, S. (2008): Long-term organic farming fosters below and aboveground biota: Implications for soil quality, biological control and productivity. *Soil Biology and Biochemistry*, 40 (9) 2297–2308. p.
doi: 10.1016/j.soilbio.2008.05.007
- 5) BORSODI A. (Szerk.) (2018): Klasszikus és molekuláris mikrobiológiai laboratóriumi gyakorlatok, elektronikus jegyzet, Budapest: Eötvös Loránd Tudományegyetem, Természettudományi Kar, Biológiai Intézet, Mikrobiológiai Tanszék. 277 p.
ISBN: 978-963-489-064-5
- 6) BUZÁS, I. (Szerk.) (1988): Talaj- és agrokémiai vizsgálati módszerkönyv 2. A talajok fizikai-kémiai és kémiai vizsgálati módszerei. Budapest: Mezőgazdasági Kiadó. 242 p.
ISBN: 9632326571
- 7) BUZÁS, I. (Szerk.) (1993): Talaj- és agrokémiai vizsgálati módszerkönyv 1. A talaj fizikai, vízgazdálkodási és ásványtani vizsgálata. Budapest: Inda 4231 Kiadó. 357 p.
ISBN: 963-234-036-1
- 8) CHUN-JUAN, B., ZHEN-LOU, C., JUN, W., DONG, Z. (2013): Quantitative Assessment of Soil Health Under Different Planting Patterns and Soil Types. *Pedosphere*. 23 (2) 194–204. p.
doi: 10.1016/S1002-0160(13)60007-7
- 9) CREAMER, R., STONE, D., KUIPER, I. BERRY, P., (2016): Measuring respiration profiles of soil microbial communities across Europe using MicroResp^{TM} method. *Applied Soil Ecology*, 97 36–43. p.
doi: 10.1016/j.apsoil.2015.08.004
- 10) CSATHÓ, P., NÉMETH T., KÁDÁR I., ÁRENDÁS T., RADIMSZKY L. (2002): Környezetkímélő növénytaplálás. Gödöllő: Szent István Egyetem, Környezet és Tájgazdálkodás.
- 11) DEMETER, I., MAKÁDI, M., TOMÓCSIK, A., ARANYOS, T. J., MICHÉLI, E., POSTA, K. (2018): Chemical and microbiological properties of Hungarian sandy soils under different management practices. *Applied Ecology and Environmental Research*, 16 (3) 3473–3488. p.
doi: 10.15666/aeer/1603_34733488
- 12) EGNÉR, H., RIEHM, H., DOMINGO, W. R. (1960): Untersuchungen über die chemische Bodenanalyse als Grundlage für die Beurteilung de Nährstoffzustandes der Böden. II. Chemische Extraktionsmethoden zur Phosphor- und Kaliumbestimmung. *Kungliga Lantbrukshögskolans Annaler*, 26 199–215. p.

- 13) GARBISU, C., ALKORTA, I., EPELDE, L. (2011): Assessment of soil quality using microbial properties and attributes of ecological relevance. *Applied Soil Ecology*, 49 (1) 1–4. p.
doi: 10.1016/j.apsoil.2013.10.003
- 14) GAZDAG, O., TAKÁCS, T., KÖDÖBÖCZ, L., MUCSI, M., SZILI-KOVÁCS, T. 2018. Soil metabolic activity profiles of the organic and conventional land use at Martonvásár. *Columella: Journal of Agricultural and Environmental Sciences*, 5 (1) 27–35. p.
doi: 10.18380/SZIE.COLUM.2018.5.1.27
- 15) GAZDAG, O., TAKÁCS, T., KÖDÖBÖCZ, L., KRETT, G., SZILI-KOVÁCS, T. (2019a): *Alphaproteobacteria* communities depend more on soil types than land managements. *Acta Agriculturae Scandinavica, Section B – Soil & Plant Science*, 69 (2) 147–154. p.
doi: 10.1080/09064710.2018.1520289
- 16) GAZDAG, O., KOVÁCS, R., PARÁDI, I., FÜZY, A., KÖDÖBÖCZ, L., MUCSI, M., SZILI-KOVÁCS T., INUBUSHI, K., TAKÁCS, T. (2019b): Density and diversity of microbial symbionts under organic and conventional agricultural management. *Microbes and Environment*, Published online: June 13, 2019.
doi: 10.1264/jsme.2019.06.018138
- 17) GE, T., CHEN, X., YUAN, H., LI, B., ZHU, H., PENG, P., LI, K., JONES, D. L., WU, J. (2013): Microbial biomass, activity and community structure in horticultural soils under conventional and organic management strategies. *European Journal of Soil Biology*, 58 122–128. p.
doi: 10.1016/j.ejsobi.2013.07.005
- 18) GOMES, N. C. M., HEUER, H., SCHÖNFELD, J., COSTA, R., MENDONÇA-HAGLER, L., SMALLA, K. (2001): Bacterial diversity of the rhizosphere of maize (*Zea mays*) grown in tropical soil studied by temperature gradient gel electrophoresis. *Plant and Soil*, 232 (1–2) 167–180. p.
doi: 10.1023/A:1010350406708
- 19) IBM CORP. RELEASED (2017): IBM SPSS Statistics for Windows, Version, 25.0. Armonk, NY: IBM Corp.
- 20) IUSS WORKING GROUP WRB. (2015): World Reference Base for Soil Resources 2014. update 2015. International soil classification system for naming soils and creating legends for soil maps. World Soil Resources Reports. 106 FAO, Rome: Italy.
- 21) JEFFERY, S., GARDI, C., JONES, A., MONTANARELLA, L., MARMO, L., MIKO, L., RITZ, K., PERES, G., RÖMBKE, J., VAN der PUTTEN, W. H. (2010): European atlas of soil biodiversity. 332. p. In: LOVELAND, P. (Ed.): *European Journal of Soil Science*, Hoboken: John Wiley and Sons. 333 p.
doi: 10.1111/j.1365-2389.2010.01335.x
- 22) KÁTAI, J. (2011): *Talajökológia*, Debreceni Egyetem, Nyugat-Magyarországi Egyetem, Pannon Egyetem.
- 23) KÖDÖBÖCZ, L., MURÁNYI, A. (2012): A DNS talajmintából való kivonásának módszertani áttekintése. *Agrokémia és Talajtan*, 61 (1) 227–234. p.
doi: 10.1556/Agrokem.60.2012.1.16
- 24) KÖDÖBÖCZ, L., GAZDAG, O., FÜZY, A., MURÁNYI, A., TAKÁCS, T. (2013): Szimbionta mikrobák jellemzése és diverzitása organikus és nagyüzemi talajművelési módoknál. In: Janda, T. (Szerk.): *II. ATK Tudományos Nap: Velünk Élő Tudomány* (A Magyar Tudomány Ünnepe alkalmából). 273 p. Konferencia helye, ideje: Martonvásár, Magyarország, 2013.11.08. Martonvásár: MTA Agrártudományi Kutatóközpont, 2013. 278–281. p. (ISBN:978-963-8351-41-8)
- 25) LAKANEN, E., ERVIÖ, R. (1971): A comparison of eight extractants for the determination of plant available micronutrients in soils. *Acta Agralia Fennica*, 123 223–232. p.

- 26) MÉM NAK. (1979): Műtrágyázási irányelvek és a műtrágyázás üzemi számítási módszere. (Szerk.: Buzás, I. és Fekete, A.) Mezőgazdasági Kiadó, Budapest.
- 27) MSZ 08-0205:1978. A talaj fizikai és vízgazdálkodási tulajdonságainak vizsgálata.
- 28) MSZ 08-0206-2:1978. A talaj egyes kémiai tulajdonságainak a vizsgálata. Laboratóriumi vizsgálatok.
- 29) MSZ 08-0458-80:1980. Az összes nitrogéntartalom meghatározása.
- 30) MSZ 20135:1999. A talaj oldható tápelemtartalmának meghatározása.
- 31) MSZ 21470-50:2006. Környezetvédelmi talajvizsgálatok. Az összes és az oldható toxikuselem-, a nehézfém- és a króm (VI) tartalom meghatározása.
- 32) NORTCLIFF, S., (2002): Standardisation of soil quality attributes. *Agriculture, Ecosystems & Environment*, 88 (2) 161–168. p.
doi: 10.1016/S0167-8809(01)00253-5
- 33) PETRIC, I., PHILIPPOT, L., ABBATE, C., BISPO, A., CHESNOT, T., HALLIN, S., LAVAL, K., LEBEAU, T., LEMANCEAU, P., LEYVAL, C., LINDSTÖRM, K., PANDARD, P., ROMERO, E., SARR, A., SCHLOTTER, M., SIMONET, P., SMALLA, K., WILKE, B.-M., MARTIN-LAURENT, F. (2011): Inter-laboratory evaluation of the ISO standard 11063 "Soil quality – Method to directly extract DNA from soil samples". *Journal of Microbiological Methods*, 84 (3) 454–460. p.
doi: 10.1016/j.mimet.2011.01.016
- 34) REEVE, J. R., HOAGLAND, L. A., VILLALBA, J. J., CARR, P. M., ATUCHA, A., CAMBARDELLA, C., DAVIS, D. R., DELATE, K. (2016): Chapter Six - Organic farming, soil health, and food quality: Considering possible links. *Advances in Agronomy*, 137 319–367. p.
doi: 10.1016/bs.agron.2015.12.003
- 35) SAHOO, P. K., BHATTACHARYYA, P., TRIPATHY, S., EQUENUDDIN, S. M., PANIGRAHI, M. K. (2010): Influence of different forms of acidities on soil microbiological properties and enzyme activities at an acid mine drainage contaminated site. *Journal of Hazardous Materials*, 179 (1-3) 966–975. p.
doi: 10.1016/j.jhazmat.2010.03.099
- 36) SCHLOTTER, M., DILLY, O., MUNCH, J. C. (2003): Indicators for evaluating soil quality. *Agriculture, Ecosystem & Environment*, 98 (1-3) 255–262. p.
doi: 10.1016/S0167-8809(03)00085-9
- 37) SCHNÜRER, J., ROSSWALL, T. (1982): Fluorescein diacetate hydrolysis as a measure of total microbial activity in the soil and litter. *Applied and Environmental Microbiology*, 43 (6) 1256–1261. p.
- 38) SHUKLA, M. K., LAL, R., EBINGER, M., (2006): Determining soil quality indicators by factor analysis. *Soil and Tillage Research*, 87 (2) 194–204. p.
doi: 10.1016/j.still.2005.03.011
- 39) STEFANOVITS, P. (1972): Talajtan. Budapest: Mezőgazda Kiadó.
- 40) SZEGI, J. (1979): Talajmikrobiológiai vizsgálati módszerek. Budapest: Mezőgazda kiadó. 310 p.
ISBN: 9632300815
- 41) SZILI-KOVÁCS, T., ZSUPOSNÉ, O. Á., KÁTAI, J., VILLÁNYI, I., TAKÁCS, T. (2009): Talajbiológiai és talajkémiai változók közötti összefüggések néhány tartamkísérlet talajában. *Agrokémia és Talajtan*, 58 (2) 309–324. p.
doi: 10.1556/Agrokem.58.2009.2.11
- 42) SZILI-KOVÁCS, T., TÖRÖK, K. (2005): Szénforráskezelés hatása a talaj mikrobiális aktivitására és biomasszájára felhagyott homoki szántókon. *Agrokémia és Talajtan*, 54 (1–2) 149–162. p.
doi: 10.1556/Agrokem.54.2005.1-2.11

- 43) SZILI-KOVÁCS, T., KÁTAI, J., TAKÁCS, T. (2011): Mikrobiológiai indikátorok alkalmazása a talajminőség értékelésében. 1. Módszerek. *Agrokémia és Talajtan*, 60 (1) 273–286. p.
doi: 10.1556/Agrokem.60.2011.1.20
- 44) TYURIN, I. V. (1937): *Organicseszkoje vscsesztvo pocsvü. Szelhozgiz. Moszkva.*
- 45) van LEEUWEN, J. P., DJUKIC, I., BLOEM, J., LEHTINEN, T., HEMERIK, L., de RUITER, P. C., LAIR, G. J. (2017): Effects of land use on soil microbial biomass, activity and community structure at different soil depths in the Danube floodplain. *European Journal of Soil Biology*, 79 14–20. p.
doi: 10.1016/j.ejsobi.2017.02.001
- 46) VILLÁNYI, I., FÜZY, A., ANGERER, I., BIRÓ, B. (2006): Total catabolic enzyme activity of microbial communities by fluorescein diacetate analysis (FDA) method. 441–442. p. In: JONES, D. L. (Szerk.): *Handbook of methods used in rhizosphere research. Understanding and modelling plant-soil interactions in the rhizosphere environment.* Birmensdorf: Swiss Federal Research Institute. 536 p.
ISBN: 3905621355
- 47) WICK, B., KÜHNE, R. F., VLEK, P. L. G. (1998): Soil microbiological parameters as indicators of soil quality under improved fallow management system in south-western Nigeria. *Plant and Soil*, 202 (1) 97–107. p.
doi: 10.1023/A:1004305615397
- 48) WILLIAMSON, K. E., KAN, J., POLSON, S. W., WILLIAMSON, S. J. (2011): Optimizing the indirect extraction of prokaryotic DNA from soils. *Soil Biology and Biochemistry*, 43 (4) 736–748. p.
doi: 10.1016/j.soilbio.2010.04.017

7. AZ ÉRTEKEZÉS TÉMAKÖRÉHEZ KAPCSOLÓDÓ PUBLIKÁCIÓK

Idegen nyelvű, impakt faktoros folyóiratban

1. **GAZDAG, O.**, TAKÁCS, T., KÖDÖBÖCZ, L., KRETT, G., SZILI-KOVÁCS, T. (2019a): *Alphaproteobacteria* communities depend more on soil types than land managements. *Acta Agriculturae Scandinavica, Section B – Soil & Plant Science*, 69 (2) 147–154. p.
doi: 10.1080/09064710.2018.1520289
IF=0,81 (2018)
2. **GAZDAG, O.**, KOVÁCS, R., PARÁDI, I., FÜZY, A., KÖDÖBÖCZ, L., MUCSI, M., SZILI-KOVÁCS T., INUBUSHI, K., TAKÁCS, T. (2019b): Density and diversity of microbial symbionts under organic and conventional agricultural management. *Microbes and Environments*, Published online: June 13, 2019.
doi: 10.1264/jsme.2.ME18138.
IF=2,47 (2019)

Idegen nyelvű, nem impakt faktoros folyóiratban

1. **GAZDAG, O.**, KÖDÖBÖCZ, L., SZILI-KOVÁCS, T., MURÁNYI, A. (2015): Characterization of the efficiency of soybean inoculation. *Agrokémia és Talajtan*, 64 (2) 453–465. p.
doi: 10.1556/0088.2015.64.2.11

2. **GAZDAG, O.**, TAKÁCS, T., KÖDÖBÖCZ, L., MUCSI, M., SZILI-KOVÁCS, T. 2018. Soil metabolic activity profiles of the organic and conventional land use at Martonvásár. Columella: Journal of Agricultural and Environmental Sciences, 5 (1) 27–35. p.
doi: 10.18380/SZIE.COLUM.2018.5.1.27

Magyar nyelvű, nem impakt faktoros hazai folyóiratban

1. MUCSI, M., CSONTOS, P., BORSODI, A., KRETT G., **GAZDAG O.**, SZILI-KOVÁCS, T. (2017): A mikrorespirációs (MikroResp™) módszer alkalmazása apajpusztai szikes talajok mikrobaközösségeinek katabolikus aktivitás mintázatának vizsgálatára. Agrokémia és Talajtan, 66 (1) 165–179. p.
doi: 10.1556/0088.2017.66.1.10

Konferencia kiadvány

1. **GAZDAG, O.**, TAKÁCS, T., MUCSI, M., KRETT, G., KÖDÖBÖCZ, L., SZILI-KOVÁCS, T. (2018): Különböző gazdálkodási módok hatása a talaj baktérium-közösségeinek diverzitására. In: Bakacsi Zs, Kovács Zs, Koós S (szerk.) Talajtani Vándorgyűlés: Absztrakt és program füzet: Talajhasználat - funkcióképesség. 106. p. Konferencia helye, ideje: Pécs, Magyarország, 2018.08.29-2018.09.01. Magyar Talajtani Társaság, 51. p.

2. MUCSI, M., **GAZDAG, O.**, KRETT, G., BORSODI, A., INUBUSHI, K., SZILI-KOVÁCS, T. (2018): Structure and physiology of soil microbial communities in naturally saline-alkaline soils. In: 32nd Annual Meeting of Japanese Society for Microbial Ecology & 10th Asian Symposium on Microbial Ecology: Book of Abstracts. Konferencia helye, ideje: Okinawa, Japán, 2018.07.11-2018.07.13. Okinawa: ASME; JSME; SFEN, 407. p. 1 p.

3. **GAZDAG, O.**, TAKÁCS, T., KÖDÖBÖCZ, L., MUCSI, M., INUBUSHI, K., SZILI-KOVÁCS, T. (2018): Comparing organic and conventional farming systems at three different soils by physiological profiles of the soil microbial assemblage. In: 32nd Annual Meeting of Japanese Society for Microbial Ecology & 10th Asian Symposium on Microbial Ecology: Book of Abstracts. Konferencia helye, ideje: Okinawa, Japán, 2018.07.11-2018.07.13. Okinawa: ASME; JSME; SFEN, 409. p. 1 p.

4. **GAZDAG, O.**, TAKÁCS, T., KÖDÖBÖCZ, L., MUCSI, M., INUBUSHI, K., SZILI-KOVÁCS, T. (2018): Comparison of two farming systems by soil metabolic activity profiles. Geophysical Research Abstracts 20: Paper 4837. 1. p. (2018) EGU General Assembly 2018. Bécs, Ausztria: 2018.04.09-2018.04.13.

5. **GAZDAG, O.**, TAKÁCS, T., KÖDÖBÖCZ, L., MUCSI, M., SZILI-KOVÁCS, T. (2017): Comparison of the different land use management at Martonvásár by soil metabolic activity profiles (2017): In: Makádi Marianna (szerk.) International Conference on Long-term Field Experiments (LOTEX 2017): Proceedings of Abstracts. 55 p. Konferencia helye, ideje: Nyíregyháza, Magyarország, 2017.09.27-2017.09.28. Debrecen: Debreceni Egyetem Agrár- és Gazdálkodástudományok Centruma, Nyíregyházi Kutatóintézet, 2017. 34. p. (ISBN:978-963-473-973-9)

6. **GAZDAG, O.**, TAKÁCS, T., KÖDÖBÖCZ, L., MUCSI, M., VILLÁNYI, I., SZILI-KOVÁCS, T. (2017): Comparing organic and conventional land use history at three different hungarian soils by physiological profiles of the soil microbial assemblage. *Acta Microbiologica et Immunologica Hungarica* 64:(Suppl. 1.) 31. p. (2017) 5th Central European Forum for Microbiology. Keszthely, Magyarország: 2017.10.18-2017.10.20.
7. MUCSI, M., **GAZDAG, O.**, KRETT, G., CSONTOS, P., BORSODI, A., SZILI-KOVÁCS, T. (2017): Diversity and catabolic activity profiles of soil microbial communities from saline sodic soils in Hungary. *Acta Microbiologica et Immunologica Hungarica* 64:(Suppl. 1) 62. p. (2017) 5th Central European Forum for Microbiology. 2017.10.18-2017.10.20.
8. MUCSI, M., **GAZDAG, O.**, KRETT, G., CSONTOS, P., BORSODI, A., SZILI-KOVÁCS, T. (2017): Study of structural composition and catabolic activities of microbial communities of saline-alkaline soils at Apajpuszta, Hungary. *Acta Microbiologica et Immunologica Hungarica* 64:(suppl. 1) 151. p. (2017) 5th Central European Forum for Microbiology. Keszthely, Magyarország: 2017.10.18-2017.10.20.
9. **GAZDAG, O.**, SZILI-KOVÁCS, T., TAKÁCS, T., KRETT, G., VILLÁNYI, I., KÖDÖBÖCZ, L. (2016): Karcagi eltérő művelési módok összehasonlítása a talajbiológiai aktivitás és bakteriális diverzitás alapján. In: KÁTAI, J., SÁNDOR, ZS., SZÁSZ, G. (szerk.) Talajtani Vándorgyűlés: "Okszerű talajhasználat - Talajvédelem": Program; Az előadások és a poszterek összefoglalója. Konferencia helye, ideje: Debrecen, Magyarország, 2016.09.01-2016.09.03. Debrecen: MAE Talajtani Társaság, 2016. p. 61 (2).
10. MUCSI, M., **GAZDAG, O.**, KRETT, G., CSONTOS, P., BORSODI, A., SZILI-KOVÁCS, T. (2016): Diversity and catabolic activity profiles of soil microbial communities from saline sodic soils in Hungary. In: MÁRIALIGETI, K. (szerk.) A Magyar Mikrobiológiai Társaság 2016. évi nagygyűlése és a XII. Fermentációs Kollokvium: absztraktkötet. Konferencia helye, ideje: Keszthely, Magyarország, 2016.10.19-2016.10.21. Keszthely: Magyar Mikrobiológiai Társaság (MMT), 43. p.
11. **GAZDAG, O.**, TAKÁCS, T., KÖDÖBÖCZ, L., KRETT, G., SZILIKOVÁCS, T. (2016): Effect of different land use on soil bacterial communities diversity. In: KERESZTES, G. (szerk.) Tavaszi szél 2016: Nemzetközi multidiszciplináris konferencia: Absztraktkötet. 485 p. Konferencia helye, ideje: Budapest, Magyarország, 2016.04.15-2016.04.17. Budapest: Doktoranduszok Országos Szövetsége, 2016. 7. p. (ISBN:978 615 5586 04 0)
12. **GAZDAG, O.**, TAKÁCS, T., KÖDÖBÖCZ, L., MUCSI, M., VILLÁNYI, I., SZILI-KOVÁCS, T. (2016): Comparing organic and conventional land use history at three different Hungarian soils by physiological profiles of the soil microbial assemblage. In: MÁRIALIGETI, K. (szerk.) A Magyar Mikrobiológiai Társaság 2016. évi nagygyűlése és a XII. Fermentációs Kollokvium: absztraktkötet. Konferencia helye, ideje: Keszthely, Magyarország, 2016.10.19-2016.10.21. Keszthely: Magyar Mikrobiológiai Társaság (MMT), 23. p.

13. FÜZY, A., KOVÁCS, R., CSERESNYÉS, I., **GAZDAG, O.**, TAKÁCS, T. (2015): Párválasztási tanácsadás: szófafajták és mikroszimbionták. In: VEISZ, O. (szerk.) XXI. Növénynevelési Tudományos Napok: Összefoglalók. 155 p. Konferencia helye, ideje: Martonvásár, Magyarország, 2015.03.11-2015.03.12. Martonvásár: MTA ATK, 2015. 77. p. (ISBN:978-963-8351-43-2)
14. **GAZDAG, O.**, KÖDÖBÖCZ, L. (2015): A talaj mikrobióta DNS kivonásának és molekuláris vizsgálatának módszertani fejlesztése. In: Doktoranduszok Országos Szövetsége. Tavaszi szél: absztraktkötet 2015. 485 p. Konferencia helye, ideje: Eger, Magyarország, 2015.04.10-2015.04.12. Budapest: Publio Kiadó, 2015. 33. p. (ISBN:978-963-397-702-6)
15. TAKÁCS, T., CSERESNYÉS, I., KOVÁCS, R., PARÁDI, I., **GAZDAG, O.**, SZILIKOVÁCS, T., FÜZY, A. (2015): Effect of Rhizobium and AM fungi inoculation on soybean. Acta Fytotechnica et Zootechnica 18:(spec.iss.) 131–133. p. (2015) 5th International Conference on Organic Agriculture Sciences. Bratislava, Szlovákia: 2015.10.14-2015.10.17.
16. TAKÁCS, T., FÜZY, A., KOVÁCS, R., **GAZDAG, O.**, SZABÓ, K., ENGEL, R. (2014): Effect of managed mycorrhization on the quantitative and quality aspects of aromatic and medical plant production. In: Fiatal Biotechnológusok Országos Konferenciája "FIBOK 2014": Program és összefoglalók. Konferencia helye, ideje: Szeged, Magyarország, 2014.03.07 Szeged: Barabás Zoltán Biotechnológiai Egyesület, 85. p.
17. KÖDÖBÖCZ, L., **GAZDAG, O.**, FÜZY, A., MURÁNYI, A., TAKÁCS, T. (2013): Szimbionta mikrobák jellemzése és diverzitása organikus és nagyüzemi talajművelési módoknál In: JANDA, T. (szerk.) II. ATK Tudományos Nap: Velünk Élő Tudomány (A Magyar Tudomány Ünnepe alkalmából). 273 p. Konferencia helye, ideje: Martonvásár, Magyarország, 2013.11.08 Martonvásár: MTA Agrártudományi Kutatóközpont, 2013. 278–281. p. (ISBN:978-963-8351-41-8)
18. KÖDÖBÖCZ, L., **GAZDAG, O.**, FÜZY, A., MURÁNYI, A., TAKÁCS, T. (2013): Diversity of microbial symbionts under organic and conventional agricultural systems. In: DREXLER, D. (szerk.) 4th International Conference on Organic Agriculture Sciences (ICOAS). Konferencia helye, ideje: Budapest; Eger, Magyarország, 2013.10.09-2013.10.13. Budapest; Eger: 85. p.
19. **GAZDAG, O.**, MURÁNYI, A., KÖDÖBÖCZ, L. (2013): Comparison of different mechanical lysis methods for the isolation of soil community DNA. Acta Microbiologica et Immunologica Hungarica 60:(Suppl.) 142–143. p.